

UKRAINIAN **TRIDENT** BI-MONTHLY

Орган Української Національно-Державної Думки

Ч. 21.

СІЧЕНЬ — ЛЮТИЙ

1963

В 45-ті РОКОВИНИ IV УНІВЕРСАЛУ

Українському народові, збудженому в огні й бурі революції 1917 р. після більш як двовікового національного сну, довелося відразу братися до відновлення свого державного життя саме тоді, коли в політичному житті культурних народів панував принцип „самоозначення”. Цей головний з основних принципів конституції демократичних держав означав суверенітет народу в установленні форми і компетенції державної влади.

Український народ одержав зразу можливість виявлення його суверенної волі, яка була скерована в напрямку створення свого представницького органу, посередництвом якого ця його воля могла б організовано виявлятися щодо здійснення національних вимог. Таким органом, уже в березні 1917 р., стала Українська Центральна Рада, а перша вимога її, як представництва українського народу, була АВТОНОМІЯ УКРАЇНИ, тобто вимога лише внутрішньої державної незалежності. Національна еліта, що вела провід в українському русі, не відважувалась раптом порвати з Росією остаточно, і цим пояснюється оте топцювання на місці довгий час в політиці ЦРади. Її державно-політичні настрої змінилися шойно після відбуття 1-го селянського і 1-го військового з'їздів, представники яких в ЦРаді своєю кількістю заважили в напрямку більш радикального поступовання для задоволення своїх політичних вимог, у висліді чого 10. 6. 1917 р. (ст. ст.) ЦРада видала свій I-ий Універсал, в якому, м. ін., говорилося, тому, що „центральне російське правительство не хотіло разом з нами творити новий лад”, ми „одніні самі будемо творити наше життя”. Цим самим ЦРада вступила на шлях реальної роботи, покликавши для її переведення й спе-

ціальний виконавчий орган — Генеральний Секретаріат. В Україні стали отже наявними всі елементи держави: народ, територія і органи державної влади, хоч самої ВЛАДИ ДЕРЖАВНОЇ НЕ БУЛО: ЦРада уявляла з себе українську громадську установу, вся сила і авторитет якої базувався на моральній підтримці укр. народу, без будь-якого державно - урядового значення, бо одночасно в Україні діяли й політично-адміністративні і навіть громадські інституції, що визнавали центральний російський уряд.

Поставивши своїм завданням „самим творити наше життя”, ЦРада не спромоглася зійти на революційний шлях, а щоб це завдання досягнути, зійшла на непевні манівці переговорів в російським урядом. У висліді — декларація Тимчасового уряду і II-ий Універсал уже не до „Народу Українського”, а до „Громадян Землі Української” (16. 7. 1917). Позитивним було лише, що, з формального боку, ЦРада хоч і погодилась лише на адміністративну автономію без права найвищого представницького органу, проте набула, крім моральної, також політично-правну владу хоч і не на всій території України. Національні меншини примушені були цим фактом також визнати авторитет ЦРади, поповнивши її, як і Генеральний Секретаріат, своїми представниками.

Генеральний Секретаріат, хоч і проклямував свою відповідальність лише перед ЦРадой, трактувався російським урядом як орган російської влади в Україні, та навіть дійшло до того, що намірився без віддати Генеральний Секретаріат під суд за державну зраду, коли ЦРада підняла питання про скликання українських установчих зборів. Така ситуація однак

привала не довго. Коли у вересні відбувся II-й військовий з'їзд, де делегати рішуче вимагали негайного затвердження російським урядом національно-територіальної автономії України, а потім у Росії наступили далекі в своїх наслідках події, ЦРада зробила потягнення, які змінили цей ненормальний стан. Під час організованого рос. військовим штабом заколоту в Києві, ЦРада організувала Революційний комітет, надала йому військову й адміністративну владу, і він, за допомогою делегатів III-го військового з'їзду, зліквідував військову владу російського уряду. Фактична влада на всій українській території перейшла до ЦРади, і цей фактичний стан залишалося лише оформити. Це сталося 20 листопада того року з моментом проголошення III-го Універсалу. ЦРада, являючись правомочним органом представників народів, що заселяють Україну, проголосила, що „віднині Україна стає **УКРАЇНСЬКОЮ НАРОДНОЮ РЕСПУБЛІКОЮ**”. Встановивши форму державного ладу, було зазначено, що „До території Укр. Нар. Республіки належать землі, заселені в більшості українцями: Київщина, Поділля, Волинь, Чернігівщина, Полтавщина, Катеринославщина, Херсонщина, Таврія (без Криму), а також частини Курщини, Холмищини, Вороніжчини та інших суміжних губерній і областей, де більшість населення українська”. Суверенна держава УНР з автономною верховною владою формально обмежила себе постановою Універсалу, яка торкалася її зовнішньої залежності. Вироблення форм федерації „рівних і вільних народів” мало бути переведено на українських і всеросійських установчих зборах. Обмеження було лише формальне, бо в той час не існувало ні російської федерації, ні навіть самої російської демократичної республіки, влади ж Леніна Україна за російський уряд не визнавала. Верховна влада України, як в її межах, так і поза межами, та її суверенні виступи міжнародного характеру формально

ствердили повну незалежність УНР. Цими актами були: призначення советом народних комісарів Росії самостійності УНР та оголошення її війни, офіційне визнання УНР Францією й Англією, визнання Центральними державами та Болгарією і Туреччиною. Лишилося прокламувати цю фактично і юридично існуючу суверенність і самостійність Укрїни формальним порядком. ЦРада зробила це, оголосивши свій IV Універсал 22 січня 1918 р., в день, призначений для скликання українських установчих зборів.

„Однині Українська Народня Республіка стає самостійною, не від кого незалежною, суверенною державою Українського Народу”. говорилось в Універсалі, чим було формально закріплено повну внутрішню й зовнішню незалежність УНР. Зокрема ЦРада звернула увагу на принцип зовнішньої незалежності: оповістила советам оборонну війну, доручила заключити мир з Центральними державами, висловила бажання мирного співжиття з сусідами. Питання про вирішення можливих форм федерації з іншими народами кол. Росії передавалось на вирішення **українських** установчих зборів, що ні в якому разі не могло обмежувати суверенності УНР. Остаточне розв'язання принципів конституції її, встановлених IV Універсалом, мали „довершити, справити й до останнього порядку привести... українські установчі збори”. як говорилося в Універсалі: „цей найвищий господар і впорядчик землі нашої”.

Слід підкреслити, що із усіх народів був. Російської імперії, Україна була ПЕРША, яка проголосила свою самостійність. За два місяці потому проголосила самостійність Білорусь, Кавказькі республіки допіру в травні. Польща наприкінці 1918 р., а найбільше політично дозрілі країни, як Фінляндія та балтійські держави — аж у 1919 році.

Україна була також першою, що почала **ЗБРОЙНУ** боротьбу за свою незалежність.

В листі до К. Мацієвича, відповідаючи йому на його лист, в якому він інформував Петлюпу про те, що принцип — «спочатку соборність, а потім незалежність» почав набирати атракцій і впливу серед людности. Петлюра писав: «Бути в якій будь-мірі причетним до цього приспання національної волі, до пригашення національної енергії в напрямку державного усамостійнення національного життя, я не хочу і не можу. Думаю, що ця роля не випадає не тільки мені, а і всім політичним діячам, що так чи інакше зв'язали своє ім'я з кров'ю та жертвами нашої боротьби за самостійність. Кров та жертви мають свою логіку. Потреба

цих елементів і органічних рис боротьби прищеплена нашому народові нами. І народ ніколи не зрозуміє зміни тих позицій, що освячені традицією боротьби та її легендами”.

СИМОН ПЕТЛЮРА

МІСЯЦЬ СІЧЕНЬ — МІСЯЦЬ СПЛАТИ
НАЦІОНАЛЬНОГО ПОДАТКУ
«22-го СІЧНЯ»
У ФОНД ДЕРЖАВНОГО ЦЕНТРУ
УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

Леся Українка одна з небагатьох великих людей, творчість яких і особистий характер є гармонійно зрівноважені. Якість ця для представника поневоленого народу особливо цінна. Знати силу свого таланту, знати, що приналежність до поневоленого народу обмежує славу, і що слава повна і признання близько, отут за порогом чужих Меценатів, і не переступити того порогу спокуси. Леся Українка не переступила того порогу. Вибравши раз свій шлях йшла ним несхибно до кінця. Озброєна звінким вигостреним словом — зброєю поета, тою „шаблею кобзарської руки” — вона ніколи не спустила її перед чужинцем, розпаношеним на нашій землі, ніколи не підвела для салюту переможцям.

Всею своєю творчістю і громадською діяльністю Леся Українка — борець за право свого народу, вроджений провідник зі всіма якостями лицарського духа без страху і догани. Такі цільні характери явище виняткове, і войовничість поетки в сполученні із безкомпромісовістю глибоко вражали сучасників. Такі риси вдачі у жінки видавались неприродним переміщенням, і Іван Франко висловив здивування у вирокі „Леся Українка єдиний чоловік в нашій літературі”. Мало це бути відзначенням і в докір чоловічому роду, але в дійсності така похвальба вражає. Бо так виходить, що коли жінка мудра, відважна, послідовна, то тільки тому, що в її істоту якимсь чином потрапили якості мужа. Словом — помилка природи.

Вирок Франка покутує ще до нині, хоч давно час ствердити, що це фраза без значення, данина минулій добі. Такі викристалізовані характери, яким була обдарована Леся Українка, однаково рідко зустрічаються у людей незалежно від статі. Нічого мужеського у Лесі не було, була вона жінка у повнім значінню того поняття, тільки жінкою високо обдарованою, і риси, які в ній визнавали за мужні, є якраз типовими рисами української жінки, ота самостійність думання, гордість і потяг до провідництва...

Леся Українка належить до письменниць може найбільш популярних, але не можна сказати, що ця популярність вела до глибшого її пізнання. Вона навіть у колах середньої інтелігенції є мало знана. Від поезій доступних дітям, через тоскне, вражаюче юнацьку душу „Не співайте мені тої пісні”, через трагічне „Контраспем сперо” до захоплюючої феєрії „Лісова пісня”, — це доходить до всіх. Потім коло починає раптово звужуватись. Читати поеми Лесі Українки не так легко — тут треба думати, а думати трудно. Те, що ті поеми по більшості

надаються для сцени, обмежують їх на читача із досить високим освітнім цензом. Найбільш відома поема „На полі крові”, бо вона може виставлятися і проблема зрадництва гостро цікавить, потім слідує „Оргія”, „Касандра”, „Неофіт”, а далі коло все звужується і доходить до маленького кружка, коли торкнеться прози Лесі Українки, і майже до точки, коли йдеться про її публіцистичні твори.

Леся Українка
1871 — 1913 — 1963

Леся Українка вийшла в уяву як поет тільки, і досі так заприймається, а це є звуження погляду на постать широкого розсягу. Проза Лесі Українки є першорядною і досі читається із жвавим зацікавленням, але її читають хіба лише дослідники. Що ж торкається публіцистики її, то вона наче зовсім уникає уваги. А була письменниця блискучою публіцисткою. Статті її зладжені логично, не терплять розтягнутості, вона ніколи не відбігає від стрижня на побічні речі, пише стримано і доцільно, а де треба коректно — дошкульно. В статтях її безпосередньо виявляються світоглядні категорії у різних напрямках, даючи у висліді образ автора, — це реаліст, який не заноситься в небесні простори. Статтю Лесі Українки „Утопія у белетристиці” можна вважати трактатом, за який належить

докторський диплом. Величезна очитаність і продуманість матеріалу забезпечили цій праці велику довговічність. Крім того, це дуже добрий матеріал для зрозуміння духовості письменниці і її життєвого кредо.

Досі являється цікавою і живою стаття „Малоруські писателі на Буковині” (писана моск. мовою). Це прекрасний розбір творчості Юрія Федьковича, Ольги Кобилянської і Василя Стефаника на соціологічному тлі доби.

Стаття „Два напрямлення в італійської літературі” також солідна розвідка двох течій, заступлених Адою Негрі з боку демократичного і Габріелем Анунціо з аристократичного. Ці дві постаті стоять на протилежних бігунах. Ада Негрі співець трудящого люду, Анунціо співець взнеслої героїки — італієст, на думку Лесі популярний за свою безпринципність. Це окрема і дуже цікава тема говорити про обох і Лесю Українку, та проводити лучні різного роду. Але на цім місці можна згадати, що Ада Негрі була дуже близька духово Лесі, а Анунціо протилежний відгубно. Анунціо був великий фантазер, і його біографія опутана різними вигадками, чого Леся ще не могла знати. Але досить згадати про історію його взаємин із Елеонорою Дузе, щоб із нехитю відвернутись від великого поета, як людини.

Для зацікавлених жіночою проблематикою досі має значіння стаття Лесі „Новия перспективи і стария тені” з підзаголовком „Новая женщина западно — европейской беллетристики”. Тут письменниця виступила проти трактування теми у французькій літературі. На її думку, у фр. літературі та тема виходить найслабше, а багато поважніше у літературах норвежській, німецькій і англійській. З тим твердженням досі треба погоджуватись. Правдиве твердження Лесі, що у французії тільки визначна і дуже талановита жінка могла доп'ясти права. Захисника жінок Дюма-сина Леся вважала багато слабшим за Стюарта Мілля, що є незаперечно правдиве. Треба на цім місці зазначити, що феміністичну діяльність Леся розглядала скептично з тої причини, що вона торкалась тільки вищих клас, а нижчим, крім випадкової допомоги, не могла нічого дати. Також тема сама по собі, чому так думала Леся, і скільки в тім закраски доби, а скільки особистого переконання? Леся над всім задумувалась, над кожним проявом у суспільному житті і все хотіла поставити на практичний ґрунт, що це може дати людині у широкому значінні, а не груповому? Вона вважала, що розділювати жінок і чоловіків нема для чого. До такого висновку поийшла велика письменниця Зіґрід Ундсет, яка вважала, що упокорення жінки є у загальному пляні степені цивілізації. Стаття ця написана компетентно, з оглядом

на розвиток питання у всіх країнах, і читається із зацікавленням тепер, що промовляє за об'єктивну вартість розвідки. Головне є, щоб всі — жінки і чоловіки були людьми. Леся не любила бойових феміністичних, чи то антифеміністичних романів, яких вона прочитала велику кількість...

Для автора цієї статті творчість Лесі Українки не уявляється у площі, як то є із більшістю письменників, — вона не поширюється і не проглиблюється у площі і не зростає із неї вгору, а скоріше уявляється сферичною. А коли так прийняти, то твори не в'яжуться у часовій послідовності, чи тематично, чи формально. Твори її вважаться по значності - від ядра - центру ваги до периферії. У шуканні свого повного виразу Леся Українка керувалась не тільки своїми бажаннями, настроями і не ставила собі завдань тільки ідеологічного порядку, а керувалась категоріями доцільності. Її погляд на творчість мистця був забарвлений утилітаристичними поняттями. Виробивши свій погляд на письменника — поета, як виразника правди, її захисника, передового борця за свій народ, зброєю якого є слово, вона ставить до нього високі і суворі вимоги. Не сміє він співати для приємності тільки. Кожне слово мусить бути доцільне для досягнення головної мети — звільнення поневоленого свого народу. Народ є у полоні. Життя в неволі висуває цілий ряд проблем, до яких треба зайняти становище й поетові таке виразне, щоб не могло викликати сумнівів, не спокушало на інтерпретації.

Для виразу складної і розсіяної тематики треба би писати томи прозових творів, а де взяти тем у сучасному життю і як їх провести під пильним дослідним оком гнобителів? Про сучасні кривди не можна було говорити одверто, і не було змоги видавати великі твори, і не було часу над ними сидіти. Письменниця добре прочувала короткість свого віку. І вона із надхненням одержимої спійшла втілити свої думки в слово, яке б проймало душу самих байдужих. Її ідея застосування жанру драматичної поеми в українській літературі — благословенна ідея. Інакше вона ніколи б не сказала того, що сказала у них. Для її прецизійного розуму це був найкращий спосіб вислову. Сконцентрованість, інтерсексуалізм, осяяний гарячим надхненням, витострене слово, яке можна застосувати лише у безпосереднім діалозі, стислість, насичена напруженням, скорий розвиток дії. Всі її поеми, як буря, що починається глухими розкатами громів. Вони міцніють, зростають для того, щоб розтритись у сліпучих блискавицях кінцевого катаклізму. За тематикою поетка мудро звернулася до тем, які вже вповні стались світовими — біблійні, старовинна історія, героїка інших на-

родів, — все, чого вже не могли заперечити наглядачі. Героям поетка дала своє слово, і в ній позкрила всю трагедію свого народу, показала її всім, а в першу чергу своїм, тим, які забули. Так створюється ядро творчості Лесі Українки — драматичні поеми. Це синтез її духа, серця і розуму. До того ядра прилягає публіцистична творчість, спокійна товаришка буйного поетичного надхнення, потім ясніє ніжнотонне коло лірики з її феєричним ореолом — Лісової пісні. У тім творі — лебединій пісні поетки — співала з нею українська природа, все її потаємне містичне населення, душа українського народу, що томиться в путах приземности, відчуває високости, намагається зринуть до них — ось, ось вирветься з темноти, але їй щастить тільки зочити сліпуче світло для того, щоб знову впасти в низини...

Творчість Лесі Українки приходить до кінцевий період 19-го і початковий 20-го століття. Існує думка, що століття якимось то становить певний відмежований історично період, і є погляд, що найщасливіші є ті, у кого життя укладається в одно століття. Очевидно, не можна провести певно визначеної межі — вона все буде плінна, але безумовно передовим людям, життя яких є поділено між заником одного періоду і початком другого, припадає переживати певні специфічні духові кризи.

Леся Українка перейшла з кінця 19-го ст., у якій росла, розвивалась інтелектуально і виробила техніку літературної праці, вже дозрілою із оформленим світоглядом. На той світогляд мали певні впливи категорії народництва так, як впливи батьків на дітей. Коли діти усамотійнюють у своїм думанню, в них ще деякий час діють початкові категорії. Так на дітей народництва діяли його розчарування у спроможності інтелігенції, ідеалізація народу як цілості, певне уневажнення одиниці на користь маси, та віра у її здібність керувати своїми провідниками, яких признається тільки після признання умов, поставлених народом.

Свою данину тій спадщині віддала і Леся своїм твором „Роберт Брюс“. Історичні факти тут було уневажнено для того, щоб виявити своє настановлення до провідництва. Окреслення ролі провідника, визначення обов'язків супроти проваджених — все вирішено в поемі у цілком українському дусі. Роберт Брюс і шкоти, яких він привів до перемоги, це репліка відношень козацтва до обраного гетьмана, йому ставляться умови — будеш нашим королем поки слухатимеш нас. Як би Леся могла на мить проглянути у майбутнє — кому підійде таке поводження з історичними фактами...

Розуміння значіння одиниці, ставлення до неї суворих вимог найвищої моралі, сили во-

лі, почуття відповідальности, а разом із тим орієнтація на масу, яка не може розуміти і побиває своїх протестантів і пророків камінням — це і є ознаки переходною доби згаданого міжстоліття.

Пізніше письменниця відходить від такого розуміння маси і возвеличує незалежну провідну одиницю, і ось вся мова її скерована не до пересічності, а до вибранців, здібних розуміти найвищі моральні категорії. Леся Українка ніколи не пішла на шлях творчості для широких верств, а говорить через голови маси до тих, які забули свою приналежність до народу і віддають свої сили праці на ріст і процвітання переможця. Пробудити совість таких, вернути народу провідну верству — це було завданням Лесі Українки. Її капітальною метою.

Лариса Косач мала особливо сприятливі умови для виплекання вродженого письменницького хисту. Підперше матеріальні умови, подруге матір письменницю, яка розуміла і мала амбіції поставити достойну дочку на своє місце. І поставила.

З дитинства Леся мала все, що потрібно для розвитку — учителів, книжки, керівництво, підбадьорення і інспірації для творчості. Олена Пчілка — письменниця, дядько — учений, рушій суспільної думки, шукач нових шляхів у політичних концепціях для виведення українського народу із темноти і покори. Обое пристрасні, безкомпромісові принципи, вони впливали на Лесю так, що її вроджений характер шукача правди і бійця за неї не зазнав протилежних впливів і виробився цілним, витривалим до кінця. Було дано Лесі знання чужих мов, а з тим неоцінима можливість безпосереднього вгляду у культурні скарби інших народів. Так само подорожування дало багато для поширення світогляду.

Як відомо Леся почала віршувати вже у 12 років. Такі початкові вправи звичайно не дістаються до читача і вилежуються до пори, але у Лесі і тут було краще — її юнацькі поезії находили місце в часописах, а цеж яке підбадьорення!

Завдяки таким обставинам і тому, що в кар'єрі Лесі не було жадних відхилів і хитань — одразу було тільки одно — **письменство**. Всі сили пішли на одно, і тому плоди такі гойні. У спадщині Лесі, непомірно великій, беручи на увагу короткий вік, завдяки згаданим обставинам нема слабини. Є юїчі слабші, недозрілі, але слабини нема, це тільки визначення ступенів розвитку.

Поява Лесі Українки в українському культурному процесі є епохальна, бо знаменує но-

вітню течію української суспільної думки. Це перехід від українофільства до українства. Українофільство — рух своєрідний, який міг виникнути тільки в умовах поневолення специфічно московського типу, де інтелігенція для того, щоб кудись добитись, мусіла заперечити себе так чи інакше — зпочатку поверхово, а потім, затроєна сталою фальшивістю, і щиро. Сама назва видається абсурдною, бо ж „фільство“, чи то „фобство“ можливе і зловузіле в відношенні до інших, а не до себе таких. Є окремі випадки „фобства“ і до своєї нації. Буває так під впливом різних, часто особистих мотивів. Англієць може бути англофобом (блискучий приклад Байрон), але то є завше гірке почуття ненависті, повсталі з любови. А от бути англофілом будучи англійцем — то вже курьозна річ. Однак у нас, вказані часи назва була відповідна, коли взяти на увагу, скільки було родовитих українців, протинних розвитку української культури, проти думки якого-будь відмежування, і були такі, що й від імени відреклись. Отже, українофільство виникло, як реакція проти ворожості своїх, проти свого. Це було пробудження совісті частини дітей суспільної зрадженої матері. Для того треба було також відваги — моральної і навіть фізичної. Йдучи за голосом сумління ті пробуджені почалися п'ятувати від заникнення скарги української культури, щоб їх не засмоктало чуже болото. Була пророблена велика праця, оброблявся ґрунт і з него, коли наспів час, пробились нові папоски. Почуття і сантименту ставало мало, долитливий розум доходив до того, що вони потребують скріплення, постави на основі законного права на існування народу не тільки як етнографічної маси, а як нації рівної іншим. Народжувалась повноцінна національна свідомість. Абсурдність назви — українофілі — вияснюється для молодого покоління. Не українофілі, а таки Українці з великої літери.

Псевдонім Лариси Косач — Леся Українка — це наче печать на документі зречення від аморфності і декларація на міжнародню сцену нової національної одиниці, яка не годиться із статусом поневолення і хоче стати до боротьби за своє право. Такий псевдонім також явище не звичайне, і прийняти його — то велика відвага. Аж такого треба було, щоб не було вже ніяких сумнівів, Українка — це говорить само за себе. Від нині вона співець поневоленого народу. Це значить усвідомити собі обмеженість, суворий труд на своєму пості речника і оборонця понижених, уярмлених. Це обов'язки без думки про вдячність, без мрії про пишні лаври. Поневолений народ набуває почуття меншевартості, не має певності в собі і жде санкцій пануючого, щоб і собі схвалити. Так було

і так є. Признання взагалі зі сторони має значення всюди, але тільки признання сильніших, а хто із сильних схилив свій слух до слабшого?!

Плід переживань і висновків поета поневоленого народу показала поетка у поемі „Орґія“. В ній виявлено думку про призначення поета, його обов'язки супроти народу, і дуже засаднича справа — відношення співця із окупантом. Присуд суворий — не переступати постогу чужих меценатів, бо і спокусив лаври там фальшиві, і слава буде, властиво, не поетові, а таки Меценатові за надбання для своєї колекції талантів. Ідеалом невідкупного поета є Антей. Він умирає і забирає з собою свою Нарісу, синтезу угодовства, яка хоч викуплена поетом з неволі, не може жити без неї, без злуди слави, овацій чужинців. Докази Наріси за колаборації наче щойно вийшли з-під пера, такі вони знайомі і зовсім сучасні. Їх можна чути всюди навіть тут на еміграції. У цій поемі знаходимо також сучасних панегіристів — не поневолі, а таки із покликання, в особі Федона. Панегіристи у поемі — це „зрґлая запроданців, зрадливих проти хисту“ і „слабих розумом“. І нині маємо своїх Федонів, і вони на свій спосіб притягають інших, як Федон Гомера із його ви роком — „похвала ворога сололка“. Але Антей знає, що це спекуляція, що у Гомера йшлося про похвалу ворога за мужність на полі бою, а не за вислуги. І він знає, чому Федон його втягає. Це тому, що „волам впарі охвистіше ярмо тягнути“. Тепер скажемо — „нещасники люблять товариство“. Той самий мотив знаходимо у поемі „Давня казка“, і там поет є співцем правди, невідкупність має бути його властивістю, вдячності не треба сподіватись. Боротьба тяжка, але вона скінчиться перемогою правди. Поет мусить бути також цілком вільним у своїй творчості, служити ідеї щиро, оспівувати тільки те, у що вірить сам.

Таке переконання Лесі Українки. І на її слова, які торкаються обов'язку служби своєму народові, треба звертати пильну увагу, коли обговорюється питання впливів, яким вона підлягала у своїм світогляді творчості. У поетки це дві різні речі. Вплив Драгоманова, наприклад, безумовно був у політичній сфері і взагалі духового розвитку, морального настановлення до свого народу, обов'язків молодого покоління переймати справу тих, що відходять. Але щодо творчості, то Леся Українка була дуже відпорна на впливи, вона занадто глибоко думала і шанувала мистецький дар, для того, щоб його у будьякий спосіб запозичити на щось. Її не можна було схилити на будьяке угодовство, чи то замовчування, а це завше існує, мусить існувати у середовищах політич-

них партій так само, як певні орієнтації, а це ставить межі. Леся не могла в них вложитись і у своїй творчості була цілковито вільна і шира. Вона ніколи не піддалась спокусі творити для ширших верств, брати тематику доступну їм для того, щоб так підносити загальний рівень. Вона промовляла до вищих верств, щоб їх навести до народу, показати, що українська мова надається не тільки для вислову народних мотивів, а найвищих моральних категорій. У своєму листі про задум „Камінного господаря” вона пише, як то обуряться „старші брати”, що такі теми піднімають хохли. Не тільки тоді „старші брати” обурювалися, а свої таки шутилися...

Поезія мусить бути зброєю для боротьби за своє право, і зброя та мусить бути чиста. Своє слово Леся хотіла виховати „палкими блискавицями-мечами”. „Палайте, чи паліть, та не в’яліть”. Вона уміла любити й ненавидіти, і друге випливало із першого — „Мене любов ненавиди учила”. Хто вміє любити, той вміє ненавидіти, і тої ненавиди нема чого соромитись, бо вона проти зла. Всепрощення і непротивлення злу були Лесі відгукливо противні, як ознака слабости — „Тільки той ненавиди не знає, хто цілий вік нікого не любив”. — Думки гідні, щоб їх заводили у наші читанки, а не тільки вірші ліричні. Такі думки протверезити можуть в добі, коли непротивлення злу дало йому розростись до нечуваних розмірів. Якими живими являються слова поетки до французьких поетів істерично розчулених і захоплених Москвою по догоді 1896 року! Вона відважно ганьбила їх, таких, які самі на себе накладають кайдани, бо то ще огидніше, коли добровільно. А саме це із ентузіазмом практикується у сучасності. Проблема — мистець і його народ розроблена Лесею у такому пляні стає їй законом на ціле життя.

Далі повстає споріднена проблема — мистець і громада. Цю проблему опрацьовано у двох поемах — у біблійній темі „Вавилонський полон” і новітній „В пущі”. В обох мистець протиставиться громаді в її намірі керувати його творчістю. Герой поеми „В пущі”, скульптор Айрон, належить до громади, хоч вільної від чужої зверхности, але зв’язаної власними упередженнями, витвореними формальною релігійністю, громади примітивної, ретроградної. У другій громаді співець Елізар належить до громади із психікою скаліченого рабством. Айрон може вийти із громади, змінити. Елізар вибору немає, він раб, і його власна громада може побити камінням. В обох випадках громада не має даних, щоб керувати вищою одиницею, але має певність у своїм праві за засадою права — влада громади, то влада Божа. Айрон

переходить у іншу громаду й інакшу. Із активної, бойовничої — у пасивну, взагалі байдужу до його творчости. І та байдужість може ще страшніша — тут боротись вже не можна. Перша громада — то батьківщина мистця, і його мучить туга за нею. Підкоритись, вернутись? Але що подумає Дейві, той, для якого він був ідеалом творчости, ідейности — тобто молоде покоління. Айрон не піддається спокусі, не повертається, і в цім моменті для батьків кожної доби, особливо ж народу поневоленого.

Елізар захищає свою самостійність розумовими доказами. Йому дорікають, що співає для вавилонян, ті, які самі будують, засівають, збирають урожай для них, тобто живлять ворога своєю працею. Елізар кидає їм докір — ви живите ворога, а я співець, який нічого іншого не може робити, що я маю чинити? Однак своє право співати ворогам Елізар строго обумовлює — він не співає вавилонянам пісень Сіону, нічого цінного, підвищуючого дух, будуючого, а тільки легкі пісеньки розваги, які вислухають і забудуть.

Проблема служення своєму народові серед поневолювачів і служення громаді, переслідуваній за ідею ворожу державній владі ставиться і розв’язується у двох поемах — одна з життя перших християн, а друга — новітня тема, і то із суспільної історії України. У першій, „Адвокат Мартіян”, герой мусить законспіруватись для того, щоб обороняти і охороняти громаду. Те саме робить Степан у поемі „Бояриня”. Обидва мають досить сили характеру, щоб витримати замаскування в ім’я ідеї, з яку вірять. Не витримують близькі: у Мартіяна діти, у Степана його дружина Оксана. Діти знаходять вихід, який би він не був — вони залишають батька. Оксана заломлюється. Мартіян, виховавши дітей у християнстві, не дозволяє їм проявитись, щоб не здискредитувати себе на своєму пості служення громаді. Тут розхід генерацій і заперечення особи на користь цілости.

В „Боярині” настає психологічний розрив із різного розуміння моралі в подружжю, зв’язанім щирою любов’ю. Виходу з того нема. Оксана йде за Степаном, не уявляючи чужини. І те, що вона там бачить, смертельно вражає її горду душу. Вона бачить прокляття тієї служби і неможливість вирватись із наложеного на себе ярма, бо для таких у власній поневоленій країні місця вже нема. Не кожучи про те, що „пан” слідує за „зрадником”, і свої не забудуть, буде повсякчасне поневір’я, поділяюча стіна. Степан розуміє і дає волю Оксані. Він із тих найкращих на чужій службі. Це — жертва свого роду, свого роду герой... Його тримає свідомість

мість, що „Як би ми не гнули тутай спини, то на Україну либонь зігнули б у три погибелі родину нашу московські воеводи”. Оксанині висновки переходять через те до певности, що „тільки мушкет і шабля” можуть визволити, все інше ілюзія. Вона не може знести і не може залишити Степана. Обравши раз долю вона приймає її і вона знає, що поворот до роду по одруженні все буде мати гіркоту поразки. Вона не приймає дару волі і тільки заповідає Степанові — „Як умру — не бери вже подруге українки. візьми московку ліпше. Всі ми ріжемо словами, а тут жіноки плохі, вони бояться.”

І в цій поемі звучить сильний побічний мотив, мотив збереження своєї тотожності, свого „Я”. Оксана бунтується проти оточення, яке всмоктує це Я, обезособлює його. В чистому виді цей мотив звучить в окремих творах. У „Каміннім господарі” Дон Жуан своєрідна одиниця, яка входить у конфлікт із суспільством, і воно його вилучає. Він приймає відлучення без трагізму, бо має переконання — „На всякому місці людина мусить бути сама собою, і горе тому, хто схибить”. Роберт Айрон відходить від громади, щоб зберегти свою особистість, мотти бути самим собою. Дон Жуан відкинутий громадою має повну свободу у способах шукання свого жіночого ідеалу. Він знаходить цілком нормальним стан гнаного звіря — тож у життю завше існує взаємне полювання. Але Дон Жуан космополіт, для якого „як воля всі краї хороші”, і живе він не у площі взнеслих ідеалів для людськості, а тільки снагою до злиття із другою частиною своєї душі, втіленою в жіночій істоті. Він вічно помиляється, аж поки не попадає на таку, яка його переможе, натгнє, зажене вільний дух у форми йому отидні. І ось Дон Жуан втрачає себе, він вже не він — „Мене нема... Се ж він камінний!”, скрикує полонений, дивлячись на свій відбиток у свічадлі в комодорському палаці.

Інакше розв'язує поетка конфлікт у випадку, коли втрата свого Я загрожує жінці. У поемі „Ізольта Білорука” чоловік, не доп'явши свого ідеалу, починає бачити риси ним втраченої любови у Ізольті, сугерує їй і собі самому, що це власне та інша втрачена, очаровує на час саму Ізольту. Однак не на довго — вона струшує із себе покоози уявности, які мають затемнити її власне Я, скидає маску, яка може грати і знищити справжній образ — „Люби мене такою, як я є”.

Мотив значення батьківщини для поневоленого народу звучить у Лесі Українці, як основний глибокий тон її поем. Батьківщина — як її людина приймає, як має, і після того, як втрачає. Оце було так — те, що маєш, приймається, як натуральне, належне по праву, і його

го занедбується, а часом навіть зневажається. Аж після втрати настає повне розуміння, що ти мав, і пізній жаль і каяття. У поемі „Вавилонський полон” Єлізар співає, як на батьківщині „Зривав виноград, а листя топтав ногами, а коли ворог спалив виноградник — тулив до серця уцілілі листочки. І ось несеться до неба голос поета — „нехай же розсіє Господь, щоб зрозуміли, що то батьківщина. Тоді покаже батько своєму синові — „Он земля твого народу: Борись і добивайся батьківщини!..” Леся Українка бачить трагізм народу розсіяного не по чужинах, а по своїй власній землі, і опитує Господа — чи довго ще будемо шукати Рідного краю на своїй землі? І начувала і нагадувала не забувати, шукати того втраченого раю батьківщини.

Тепер українці справді як жиди розсіяні вже по цілому світі, а батьківщина в полоні. Всі проблеми, поставлені поеткою, тепер такі самі актуальні і ще більш пекучі, і відповідальність розсіяних і їх співців ще більша. І тепер процвітає колаборація із ворогом, і роється наша земля панегіристами воєнними і невольними, і є вони і по чужинах. І тепер ще більше треба того кованого слова поетів. Але голоси поетів по більшості невиразні, і є втеча від дійсности до мистецтва для мистецтва, і є суто обережність. От будемо робити так як інші, щоб увійти у світову громаду, і тоді довести своє право на рівність у всіх інших плянах. І скільки є вже тих молодих, які побоюються висловити свій патріотизм, щоб бува не нарікли їх шовіністами ті, які властиво нічого не розуміють з того, що діється на нашій землі. І не хотять розуміти, не хотять навіть бачити.

Лесю Українку глибоко шануємо, відбувались ювілейні святкування, створено їй пам'ятники, але — читають її дуже мало, а як читають, то не те, що найважливіше, що треба собі повсякчасно повторювати, а як і читаємо, то не задумуємось глибше, чи самі йдемо вказаним нею шляхом.

Не було явища чи проблеми, які би впливали на психіку суспільства і на формування його духовости, на які Леся Українка не звернула би уваги. Рабство, бунт проти нього, розсіяння народу, народ у облозі, проростання ідей християнства і його прищиплення в різних колах суспільства і у різних одиницях. В окремих творах: „Руфін і Прісцилла” та „В катакомбах” Леся Українка піддає ревізії ідеологію християнства і виводить типи християн, які існують до нині. І все із оглядом на головну мету — виведення свого народу із темноти і пори.

Б Е З І Л Ю З І Й

(Продовження з попереднього числа)

Тільки тоді, коли англійці та французи виразніше заангажувалися у протибольшевицьких рухах, американці врешті відважилися вислати своїх спостерегачів з Петрограду на південь. Один з них приїхав до Ростова на Дону і вимагав від свого уряду негайної допомоги ген. Каледіну.

Але французи й тут випередили американців та призначили ген. Каледіну грошеву допомогу в сумі ста мільйонів карбованців.

Большевики негайно відгукнулися на допомогую акцію союзників. У „Правді” з 5-го січня 1918 року з'являється карикатура. Ген. Каледіна і Центральну Раду представлено у вигляді мавп, що танцюють під шарманку. Гроші у мисочку кидає Англія, Франція і США.

Американський спостерегач у Ростові на Дону попереджував Вашингтон, що козацький рух чисельно дуже слабкий — 1500-2000 добровольців. Далі той же представник приходить до цілком непослідовних висновків. Коли большевики укладуть сепаратний мир з німцями, то всю надію треба покласти на козацький рух, як на більше поважний.

Ген. Каледін скінчив самогубством, а Вашингтон вирішив не підтримувати жаден протибольшевицький рух у Росії.

Приблизно тоді ж американський амбасадор у Петрограді вислав до Києва свого спостерегача. Центральна Рада та большевики остаточно стали на протилежних становищах. Був це грудень 1917 року.

Американський спостерегач дістав виразні вказівки не робити нічого такого, що українці могли б пояснити як визнання Вашингтоном Центральної Ради. Йому було наказано не відвідувати українських політиків. Коли становище у Києві стало небезпечне, американський представник звернувся до Шульгіна, міністра закордонних справ УНР, за дозволом залишитися у Києві. Такий дозвіл він отримав.

Американський спостерегач у Києві бачив заник влади Центральної Ради і невдалу спробу союзників опанувати становище в Україні.

Політична „соломина”

З найбільшим зацікавленням спостерігали розгортання конфлікту поміж большевиками та Центральною Радою англійці і французи. Вони (за виразом Кеннена) хапалися навіть соломини, в надії спасти щось на півдні.

Згідно з паризьким договором, Україна опинилася у сфері французьких впливів. Тоді до Києва почали прибувати французькі представ-

ники з Росії та Румунії. Найбільш виразним був ген. Табуї, який відразу нав'язав контакт з українцями. Французи тоді дали українцям позику в сумі 50 мільйонів карбованців. Від себе Кенен додає в'їдливе зауваження, що ніколи в минулому політична субсидія не була така даремна.

Військові та географічні реалітети. Не диво, що за таких умов у Києві почали проявлятися австро-німецькі впливи. Військові та географічні реалітети дали в Україні перевагу німцям, що тоді мали справжню українську карту.

Американський спостерегач дав Центральній Раді дуже негативну характеристику: „слаба і схильна (?) до компромісу з большевиками та австрійцями, не має відповідної кількості війська, без більшого попертя серед народу”.

Як можна погодити тодішнє становище з американською характеристикою? (М.К.) Бо далі Кенен стверджує, що Центральна Рада не хотіла мати большевицького представника у мирних переговорах у Бересті, а послала туди своїх представників.

З українського уряду почали зникати проаліантські політики. Німецькі впливи взяли перевагу в Києві. Комуністичний уряд у Харкові розпочав війну з Україною. До Києва із своєю бандою наближався Муравйов. І це не перешкодило україн. представникам у Бересті продовжувати працю та заключати мир з німцями. Центральна Рада опинилася на ласці німців. Вони розпочали новий наступ і звільнили Київ від большевиків. Український уряд знову опинився у столиці.

„Дух демократії” в Росії та США

Протягом грудня і січня 1917-1918 фр. американський амбасадор у Петрограді дуже пильнував, щоби не заангажуватися у підтримуванні будьякого сепаратного руху в Росії.

У зв'язку з подіями в Росії, уряд США опублікував відозву, в якій зазначив, що вірить як „Дух демократії продовжує панувати в російському народі”.

У зв'язку з такою політикою США, французький уряд виявив нетерпеливість та звернувся до Вашингтону із нотою, в якій повідомляв, що нав'язав зносини де факто із українською Центральною Радою. Діяльність німців у Києві не дозволяє на дальшє зволікання виявлення свого відношення до України. Ген. Табуї мав повідомити, що уряд Франції визнає самостійність України. Французи хотіли знати, чи США готові рівнож визнати самостійність України.

Американці знову ухилялися від одвертої відповіді. Вони „дбайливо розглядають” становище. Від себе Кенен додає, що обережність американського уряду була дуже оправдана.

Перша Бересть-Литовська криза

Советська делегація в Бересті складалася з Йоффе, Каменева, Сокольников та Карахана. З них тільки Йоффе помер природною смертю. Решта загинула за „чистки” тридцятих років.

Москалі за основу мирних переговорів запропонували такі пункти:

1. Неможливо допустити до анексії якої-будь території, окупованої за війни.

2. Відновлення невідлеглих тих народів, що втратили самостійність за війни. Національні групи, що не мали політичної незалежності до війни, самі вирішувати питання своєї самостійності, або прилучення до іншої держави.

3. На національно мішаних територіях мають бути забезпечені права меншин.

4. Жадна країна не обов'язана платити кошти війни або воєнних відшкодовань.

5. Справа колоній має бути упорядкована згідно з пунктами 2, 3 і 4.

Говорячи про право на незалежність, більшовики вже тоді вживали свого жаргону. Під незалежністю вони розуміли право пролетаріату, себто кляси, на диктатуру. Облудність советських москалів виявилася відразу, однак світ або не помічав її, або на неї не реагував, або її не розумів.

Більшовики дуже перелякалися, коли довідалися, що німці не збираються вивести свої війська з Польщі та Курляндії, і що ті країни самі мають вирішити питання незалежності.

Щоби виграти час, більшовики вислали Троцького на місце Йоффе. Вони мали намір відкликатися до волі мас, себто до пролетаріату союзників та Німеччини. Незадоволення світового та німецького пролетаріату мало примусити німців піти на уступки.

З метою краще вплинути на європейський пролетаріат, більшовики хотіли перенести мирові переговори до Стокгольму. Німці категорично відкинули таку пропозицію.

Скрутне становище більшовиків у Бересті ще ускладнювали вимоги Центральної Ради, що хотіла незалежно переговорювати з німцями про мир. Американський амбасадор у Петрограді негайно пояснив відмову більшовиків визнати німецькі вимоги у Польщі, Литві та Курляндії по лінії своїх бажань. Він думав, що більшовики готові продовжувати війну з німцями.

Чотирнадцять пунктів Вільсона. Американський амбасадор у Петрограді зовсім не розумів того, що діялося в Росії після захоплення влади більшовиками. Вашингтонський уряд, ціл-

ком зрозуміло, знав ще менше. Між американськими амбасадорами та міністром закордонних справ зовсім не було контакту. Не було навіть зрозуміння його потреби.

При кінці 1917 року президент США вирішив, що настав час сказати світові про американську воєнну мету. Американський президент думав, що така заява розпалить бойовий дух москалів та спричиниться до продовження війни з німцями.

На американське уявлення про характер змін в Росії після жовтневої революції поважно вплинув бувший посол Тимчасового Уряду у Вашингтоні. Росію американці розглядали не як ворога, а як народ, що тяжко пробиває собі шлях до демократії та заслуговує на всебічну допомогу.

Троцький і Вільсон застосували однакову тактику. Троцький та Ленін шукали зрозуміння своєї ідеї миру без анексій і контрибуцій серед народів, понад головами урядів. Те саме намірялися зробити американці. Троцький та Ленін помилково орієнтувалися на революційно-марксистський ентузіазм насамперед німецького пролетаріату. Американці справді вірили, що більшовики хочуть демократії та парламентарного устрою.

Помилилися обидві сторони. І Вільсон, і Ленін звернулися не до реальних народів — москалів та німців, а до свого про них помилкового уявлення. Москалі не помітили за клясою німецького народу з його дисципліною та звичкою до послуху. Американці не зрозуміли характеру більшовицької революції, та звички москалів до рабства.

Ментальність американців та їх здібність до політичної орієнтації характеризує діяльність відомого тоді американського фінансиста Томпсона. Він своїми грішми підтримував есерів, а після жовтневої революції з таким самим ентузіазмом поматав більшовикам. Він був переконаний, що советські більшовицькі лідери дуже приємні люди. Вони дуже віддані своїй справі й справі миру, та не хочуть поборювати один другого.

Врешті американський посол у Петрограді Лансінг дещо зорієнтувався у характері більшовицької революції. Він зрозумів демагогію більшовиків у міжнародній політиці та клясові вимоги меншості-пролетаріату із правом панувати терором над більшістю. Він навіть пішов так далеко, що заперечив право більшовикам говорити іменем російського народу. Однак Лансінг продовжував не розуміти як силу, так і слабкість більшовицького уряду. Московський народ ніколи не мав демократії, не розумів її значення, і тому нічого демократичного не вимагав.

(Далі буде)

ПАПІР І ТАКЕ ТЕРПИТЬ...

ЛОНГІН ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ «ВІД ЛЕГЕНД ДО ПРАВДИ» (Спомини з подій в Україні зв'язані з 1 Листопада 1918 р.). Вид. „Булава“, Нью Йорк, 1960 р., стор. 310.

Останніми роками свого життя на нашій рідній землі д-р Лонгін Цегельський написав цю книжку, як своєрідну сповідь з пройденого життєвого шляху. Видавництво в своїй передмові представляє читачам автора, як „одного з найвидатніших українських політичних діячів і державних мужів у перших кількох десятиліттях нашого віку”.

Цей твір, на думку видавництва, є „корисним для справи формування здорового погляду на наше недавнє минуле, і то не тільки щодо Західніх земель, але й наддніпрянських просторів, та на формування української політичної думки у всеукраїнському розмірі”.

Ми ж, однак, прочитавши цю книжку, робимо інший висновок: книжку написано так, як не треба писати історію (аджеж мемуари, особливо видатних людей, можуть бути шонайменше цеглинами для історіографії).

Для історика, як також і для мемуариста, основною вимогою його праці має бути не лише знання фактів та подій, свідком чи учасником яких він міг бути, але передо всім розуміння предмету, що є об'єктом його праці, та вміння аналізувати їх, бачучи їх корінь. Безперечно обов'язковим для історика (й мемуариста) мусить бути **сумлінність**, що нею він має керуватися в своїй праці.

Але саме ці прикмети й відсутні у книжці д-ра Цегельського.

Книжка має одним з завдань розвінчати роль полк. Вітовського в листопадові дні 1918 р. у Львові. Ми не беремось сказати своє слово „не вислухавши другої сторони”.

Але основне місце в книжці приділено характеристиці наддніпрянських подій та діячів з часу нашої визвольної боротьби. І тут вярвлено цілу гору грівів не лише проти фактів, але й проти самого...сумління автора.

Автор кількаразово повертається до подій кінця 1918 р. на Наддніпрянщині (повстання Директорії УНР проти влади Скоропадського), рішуче, хоч і цілком необгрунтовано, засуджуючи цей крок наддніпрянських „соціалістів” (він сам тоді був соціал-демократом), але жодним словом у всій книжці не згадує про „знамениту” грамоту Скоропадського, що нею він зобов'язував Україну стати заборолом для об'єднання, тоді розпорошеної, єдиної неподільної... Рос-

сійської імперії. Як відомо, та грамота була безпосередньою (розуміється далеко не єдиною) причиною повстання. Ігноруючи „діла” Скоропадського, автор натомість спирається на його „слова”. Він пише: „Гетьман... явився в „Український Клуб” в Києві і торжественно заявив Українцям, що його одинокою метою є закріплення самостійної України” (стор. 29 книжки).

Автор виявив повне незнання тієї країни, „видатним діячем” якої він був. Він пише: „... в Україні було 5 міль. родин, цебто коло 25 міль. голов (за термінологію — прошу пробачення в читачів, бо на голови в нашій літературній мові рахують не людей, а худобу - І.П.), що мали вище 20 десятин (40 моргів), і то доброї землі!” (стор. 28).

Фактично ж цей стан виглядав так: безпосередньо перед революцією 1917 р. на Наддніпрянщині було 39.223 тис. десятин орної землі; з цієї площі 17.826 тис. дес. (45%) належало поміщикам (на 99%, якщо не більше, чужонаціональним або малоросам-єдинонеділимцям), церкві й державі (московським) і купцям, що ними були переважно євреї. Всього селянських дворів було 2.721 тис. Отже, пересічно на один двір припадало 8,9 дес. притому в північній половині — лише по 6,9 дес. на двір. Але поруч з такими господарствами всюди по Україні був значний відсоток селян нижче середнього земельного достатку, а також і безземельних. Сюди треба додати надто екстенсивні способи господарювання. Все це разом давало основний масі селянства, як то кажуть, перебиватись з хліба на воду і примушувало їх заздрісним оком поглядати на панську землю.

Отже, як бачимо, автор мав про соціальний і економічний стан основної маси українського населення—селянства, — надто викривлене уявлення. Це безперечно перешкодило йому бачити причини „революційности” селянства і його увагу до щедрих большевицьких обіцянок, що їх голосно було чути з півночі. Це враховували в своїй поступованні, ненависні для автора на схилі літ, „соціалісти” з УЦРади та Директорії УНР, тим часом як, за словами автора, „Галицькі політики” (в тому, очевидно, й д-р Цегельський — І.П.) однодушно вважали придніпрянських українських соціалістів нездатними правити державою (ст. 29).

А от ми (автор цих рядків не був і не є соціалістом) переконані, що з політикою д-ра Цегельського українські „соціалісти” не протримались би при владі й трьох днів, тоді як

зі своєю політикою вони трималися три роки.

Не сказавши жадного слова про федералістичну грамоту Скоропадського та про „адміністрування” іменем „гетьмана всієї України” московських білогвардійців батогам та шомполами по селянських спинах, автор пише: „... в різних псевдо—історіях із того часу читається, що „український нарід” під проводом Директорії „зірвався” проти гетьмана Скоропадського ніби тому, що цей гетьман вів реакційну, антиреволюційну та федералістичну політику” (ст. 290). Тут було б на місці додати, „політику, що прочистила дорогу на Україну большевикам”. Це відповідало б правді, яку в своєму писанні ніби шукає автор.

На підставі цих фальшивих знань дійсності, а також на підставі наївних політичних розрахунків у міжнародніх справах, автор, за його словами, вже тоді, коли був у Києві з соборницькою місією, — думав про окрему Галицько—Українську державу і, отже, й про окрему закордонну політику. Він про це пише так: „Життя принесло нас творити дві держави хоч би тому, що Придніпрянська Україна зразу виросла з пня федерації з Росією, а Галицька — з таких же початків у федеративній Австрії цісаря Карла. Обі українські держави були фактом. А так життєві факти мають тенденцію жити”.. (ст. 232).

Змішуючи бажане з можливим автор пише: „Немає сумніву, що якби ми були вдержали Львів, Антанта була б напевно визнала нас—так як вона хотіла признати нас опісля в січні та березні 1919 р.” (ст. 21). І на стор. 168 він повертається до цієї думки, пишучи: В нашому (ЗУНР — І.П.) кабінеті було кілька досвідчених юристів та парламентаристів. Ми знали, що згідно з міжнароднім правом Галичина припадає як воєнна добыча Антантам, та що вони будуть вирішувати, що з нею зробити. Значить — у Версалі треба мати свого заступника, який на основі Вілсонової заяви про самоозначення народів жадав би від держав Антанти визнання Галичини (з Буковиною й Закарпаттям) за окрему державу”.

Такими наївними розрахунками жив автор тоді, коли „творив” історію ... Адже Антанта вже тоді виразно хотіла творити велику (отже — включно з Галичиною) міцну Польщу, як загату проти большевії та свого союзника проти можливої відроженої Німеччини. Ще більш наївним виглядає таке твердження, в яке автор не вносить поправки, тепер, коли все те можна розглядати з перспективи часу.

Визнаючи „Шкідливість, а то й погубність подвійної закордонної політики” (стор. 232), автор разом з тим далі пише: „...що ж би воно шкодило справі міжнароднього визнання Придніпрянщини як держави, якщо б скоріше Га-

личину визнано державою?.. Навпаки!” (стор. 239).

Отака логіка у цього „державного мужа”. І таке розуміння ним суті дорученого йому відповідалого обов'язку перед нацією! Адже ж Клемансо, якому належала тоді перша скрипка у Версалі, ще тоді виразно заявляв, що він не знає, з ким належить говорити про Україну — з представником соборної України Сидоренком, чи з представником Галицької (чи Галицько-Волинської) України.

І проте це не заважає авторові ще й тепер, і то, певно, не без гордості, писати таке: „... факт повстання й заснування двох паралельних закордонних апаратів — галицького й придніпрянського, та двох окремих місій у Парижі датується саме з часу мого секретарства” (Закорд. справ ІУНР — І. П.).

Подібних, наведених тут, „шедеврів” у книжці Цегельського повно. І тому ми не станемо вишукувати здорової духової поживи в цьому „помийному” писанні, як це робив Ів. Кедрин, зайнявши недавно кілька „підвалів” у „Свободі”. Ми вважали за потрібне додати лише кілька взірців того писання, щоб читачі мали уявлення про цей твір, його автора і тих, хто з ним.

А проте, мабуть не даремно кажуть, що й з поганої книжки можна мати користь, якщо вміти її читати. Зокрема, вона нагадає вдумливому читачеві і про сепаратизм новітніх сепаратистів з АБН, УГВР, УККА тощо і про тих, що сьогодні хочуть провадити українську визвольну політику, не знаючи тієї України та її ворогів, і готуються йти визволяти її з чужими для нашого народу гаслами...

Українці, особливо з Галичини, знають позитивну діяльність автора книжки в його активному віці і тому, читаючи цей, з дозволу сказавши, „твір”, написаний в старечому віці, можуть сказати: „Не дай, Боже, нікому такої старости!” ...

Щождо видавництва, яке пустило в світ цей політично неписьменний і несовісний твір, то читач може лише сказати так, як казали наші предки: „До булави треба голови”...

Іван Піддубний

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ Й ЧИТАЙТЕ

Д В О М І С Я Ч Н И К

« Т Р И З У Б »

**Орган Української Національно-Державницької Думки.
ЧЕТВЕРТИЙ РІК ВИДАННЯ.**

Річна передплата \$ 2.40.

Передплату приймають усі Відділи УНДС.

Адреса редакції журналу:

A. Zubenko, 330 E. 15th St., New York 3, N. Y.

Ще про всякі «ізми» чи «изми»

В академічній дискусії кожен учасник в ній має повне право висловити свою думку чи свій погляд щодо дискусійного чи дискутованого предмету, будь вони навіть стовідсотково супротивними до думки чи погляду доповідача словом чи автора письмом. Тому то для всіх учасників обов'язковою є взаємна толеранція такого права, тим більше, що дискусійний змаг йде не між особами дискутантів, а тільки між їхніми поглядами. Толеранція ж є однією із важливіших прикмет гуманітарності.

Кращою за вислів Вольтера є приповідкова мудрість українського народу: „Не в чині діло, а в начинці". Отже не в самому символі-слові чи даній назві, але в їх змісті лежить стрижень справи. Отже як хто народився від батьків Українців і є свідомим своєї етнічної тобто народної приналежності до українства, а в часі існування його власнодержавності такої до своєї політичної державно-національної приналежності до України, і старається прислужитися такій чи іншій спільноті — народній і державно-національній, — так така людина є завжди українським патріотом без огляду на те, яким засобом і під яким церковним, партійним чи будь-яким іншим ідеологічним кличем, отже й „ізмом", вона ту свою патріотичну прислугу реалізує чи реалізувати може. Інакше не було б українських патріотів узагалі коли б самі Українці різних церковних, партійних чи ідеологічних „середовищ" собі взаємно український патріотизм заперечували. Виявляючи треба вважати тільки таких родовитих чи замаскованих на „Українців" Москалів чи інших не-Українців, які воліють служити інтересам напр. общеросійським чи общесоветським по формі, а москальським своїм змістом, а тим самим проти інтересів власного українського народу. На місці москальських можуть стояти всякі інші чужинні інтереси, супротивні українським, включно напр. з інтересами, що їх голосить і проводить демократичний президент або інші соціалістичні демократи на високих державних постах.

А якщо є можливі такі демократи, які в своєму змістовному нутрі мають багато гуманітарності й толеранції та респекту перед правом **рівноправності** людей і народів у свободному вирішуванні способу власного життя, так тоді оправдане є їх окреслення „здоровими демократами". І навпаки, якщо є можливі, ба навіть переважають, такі демократи, яким бракує згаданих змістовних прикмет — гуманітар-

ності, толеранції і респекту перед рівноправністю людей і народів, — тоді оправданним є їх окреслення „хворобливими демократами". А це останнє вже межує з „хворобливим демократизмом у комуністичному замаскуванні" Хрущова, чим і пояснюємо є генеральна лінія Білого Дому і Стейт Департаменту, не перемагати советсько-російсько-московського ворота, а тільки позискати його для дружньо-спільного перетворення політичного і соціального ладу в цілому світі на новий „прогресивний".

Є ще більш ілюстративний і переконуючий доказ на те, що будь-який „ізм" чи „изм" може з найбільш благородного і здорового перетворитися на найбільш злочинну супроть. Ось напр.: Релігійна ідея християнізму зі своїми моральними заповідями на підставі „любви ближнього як себе самого" первопочатково і так довго була найблагороднішою і „здоровою", доки організація, яка творилась для того, щоб переводити в життя постулати християнізму, то є Церква, вважала приматними якраз ці постулати християнської ідеології чи віри для добра своїх членів-християн і навертаючихся поган. Колиж примат інтересів християнізму став секундарним, а інтереси самої організації стали приматними, тоді цей самий християнізм став не тільки супротно до початкового і благородного, але так зреформована Церква послугоувалася засобами аж до інквізиційних включно, що їх заборонювала ідеологія здорового християнізму. Чи не слід звати такий „християнізм" нездоровим в порівнянні з першим „здоровим"?

Такий феномен на релігійно-церковному полі в Європі вже давно належить до історичної минушини, бо там, як і в Америці, свобода людини і народів перемогла деспотизм із його невилічливостю. Зате там, де пануючими є Москалі, такий феномен із такою інквізицією на церковно-християнському і на атеїстично-большевицькому полях триває безперервно аж до сьогоднішнього дня.

Я дивлюсь на справи такого роду і такої категорії в проєкції на всі народи і на всіх людей на землі, а не в проєкції на спорадичні явища Третього Райху чи вибриків малоосвічених, зате більше фанатичних молодиків і їх трохи старших проводирів на українських землях і по німецьких лагєрах для ДП-істів.

Мені з власного досвіду відомо, як то німецькі соціалдемократи в Гамбурзі, в руках яких після другої світової війни була одинока друкарня зі складом паперу, відмовили друко-

вання моєї праці тільки тому, що там доказується відрубність українського народу від москальського і постулюється незалежність України від Московії чи Росії чи СРСР. Мовляв, „нашим ідеалом, до якого стремимо нарівні з комуністами, тільки відмінно від них еволюційною замість революційною дорогою, є злиття всіх країв чи земель під одну спільну адміністрацію, бо тільки тоді можна буде найкраще виужити всі земні сировини і розподілити промислові продукти. Отже сепарація України від тієї цілості під російською, а тепер советською адміністрацією є протибіжна до наших стремлень, і тому реакційна”.

А чи не тому в залі, де засідала Центральна Рада в Києві, вирішальним був напис на транспаренті: Хай живе вільна Україна в свободній Росії”, що її провід опинився в руках соціалістів усіх різних відтінків? А самостійницькі патріоти Українці вважалися ними гіршими ворогами як „партійні товариші” з московського, і таму ворожого лона? А соціалісти монополізують право на демократизм.

Гітлер створив, чи пак перейняв і скріпив аж до перемоги над іншими „Німецьку націонал-соціалістичну робітничу партію”. Він хотів реалізувати постулати Чемберлена і Маркса та затемнити Леніна, розуміється в обидвох випадках в „нездоровій екстремній формі”. Соціалісти й ліберали обабіч Атлантику залегалізували скорочену форму „нації” з випуском соціалістично-робітничу”, щоб всю вину за злочини, поповнені „німецькими націонал-соціалістами”, звалити тільки на половиничний націоналізм, замовчавши про другу спільну соціалістичну половину. Німецькі робітники в Західній Німеччині ще й досі користують із добрих для них законів Третього Райху. Отже як всюди так і тут, отже й в націоналізмі як і соціалізмі добро завжди комплементарне зі злом. Ріжниця лиш у тому, яка є між ним пропорція. Між людьми немає ані ангелів, ані чортів у 100%-овому відношенні...

У пошуках за дефініцією такої прикмети, що нею людина відрізняється від мавпи чи іншої тварини, одні дослідники вважали, що нею є спроможність людини виробляти певні речі своїми руками і називали людину „гомо фабер”. Інші вважали, що це є спроможність розумова, і називали зоологічну людину „гомо сапієнс”. А коли виявилось, що обидві спроможності можна знайти і в тваринах, так треті вважали, що такою ріжницею є спроможність людини розрізнявати між добром і злом, і називали її „гомо мораліс”. Ясно, що фізичним інвалідом стає людина з непрацездатними руками. Умовим інвалідом стає людина по втраті спроможності розумно думати і говорити. Мо-

ральним інвалідом буває людина без моральної спроможності розрізняти між добром і злом. Отже людиною, яка стовідсотково відрізняється від тварини, є тільки така, в якій всі три спроможності є нормальними.

А чи ж і під тим оглядом не може бути „здорових” і „хворих людей” як носіїв теж „здорових” і „хворих” ізмів?

Колись Француз Мішле писав про Москалів, що вони ще не стали людьми в повному того слова змислі, бо їм бракує спроможности розрізняти між добром і злом, між правдою і неправдою, між честю і безчестям. В аналогії Українцям на вільній скитальщині бракує спроможности знання чи відчуття, що є для всього українства корисним, а що погубним чи шкідливим. І так напр., і націоналісти, і соціалісти, і демократи, і монархісти, і неутраїні Українці на еміграції з подивугідною солідарністю дають себе вести на ятки советських і російських Москалів чоловічими науковцями в мовознавстві та історіографії, які **добровільно** легалізують наукові дотичні диктати на вільній еміграції, до визнавання яких Українців у поневоленому краю Москалі-окупанти і тому вороги терором примушують. Де ж тоді ріжниця між „націоналістами” а „демократами” ітд!? А це вже не „в чині”, а діло „в начинці”, коли одні, другі і треті Українці на скитальщині сліпо вірять своїм „зукраїнщенням” Москалям „авторитетам”, що це є науково перекладати „русокий”, „россіянін”, „Русин” на „руський” в український, а на „Раше” в англійській мовах, і тим самим зрікатися всієї нашої історичної і культурної мисливщини, в цілому світі відомої під назвами „Русь, Русини, з прикметником руський, що є тотожні з Україна, Українці і український.

ВІД РЕДАКЦІЇ. — Шановний Автор очевидно мав можливість на власні очі бачити в залі засідань УЦРади в Києві, де й сам тоді був, транспарент з написом „Хай живе вільна Україна в свободній Росії”. Але не згадує, чи були якісь спроби як не усунення, то бодай протесту проти того транспаренту з боку отих „самостійницьких патріотів Українців”, що їх так глибоко кривдила ніби то УЦРада, вважаючи їх „гіршими ворогами” від своїх партійних товаришів „з московського лона”. Ми думаємо, що тоді в той час таких спроб бути не могло. Тому, що українська революція не була лише національною, але в народніх масах, національно неосвідомлених, переважав момент соціальний. Тому зразу ж з вибухом революції ВСІ українські політичні партії додали, якщо перед тим цього не мали, до своєї назви прикметник „соціалістична”. Так, приміром. Україн-

ська Радикально - Демократична Партія в червні 1917 р. прийняла назву „Укр. Партія Соціалістів - Федералістів”, хоч члени її не були ні соціалістами, ні федералістами, а вже на еміграції повернулися до старої назви УР-ДПартія.

Ще меншими соціалістами були члени Укр. Партії Самостійників - Соціалістів, що виникла з Народної Укр. Партії М. Міхновського. Цей останній, у своєму статуті Військового Клубу ім. гетьм. Полуботка, в точці 3-ій зазначив таке: „Метою Клубу є згуртування в одній сім'ї всіх військових української народності під прапором ФЕДЕРАТИВНОЇ РОСІЇ ТА АВТОНОМНОЇ УКРАЇНИ” (Дм. Дорошенко, Історія України,

стор. 346). Партія ж самостійників - соціалістів, на своєму з'їзді 17 грудня 1917 р. ухвалила програму, де в одному з параграфів говорилося про „ЗНЕСЕННЯ ПОСТІЙНОГО ВІЙСЬКА НА УКРАЇНІ” („Укр. Партія Самост. - Соціалістів”, Відень 1920, стор. 65). Як знаємо, саме в цей день московський большевицький уряд вислав ЦРаді ультимат, що був формальною причиною початку української оборонної війни. Чи така ухвала „самостійницьких патріотів” могла дати насагу до боротьби нечисленній тоді армії Центр. Ради під проводом соціаліста Симона Петлюри? Підкреслене нами показує, яка тоді була у „самостійницьких патріотів Українців” „начинка”.

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

Високоповажаний Пане Редакторе,

стаття п. Олександра Брика „Націоналізм у масці й без маски” („Тризуб” ч. 8 (20) 1962 року) надзвичайно суб'єктивна, а тому при бажанні могла б викликати дискусію, чи принаймні репліку. Не розходиться мені тут про оборону націоналізму як такого, чи про різні дефініції його, а насамперед про логіку статті-відповіді. Нехай вже ми цілі десятиліття після наших визвольних змагань гриземся поміж собою, але пощо до того ще домішувати недискусійним тоном напади на чужих, до яких нам дуже мало діла, і на вчинки яких ми ніяк не можемо впливати?

Конкретно, моє до Вас, Пане Редакторе, звернення викликала безапелляційна характеристика п. О. Бриком генераліссімуса Франка. За його словами ген. Франко „клерикало-фашист, диктатор Іспанії”, що називає себе при тому й демократом. Не збираюся тут нагадувати історію Іспанії після громадянської війни. Є в ній мінуси, але й є об'єктивні плюси. Ген. Франко перебуває у конфлікті з певною частиною іспанського католицького духовенства, що стало на марксистський шлях. Священник-католик - марксист — поняття, яке не вкладається у нашу логіку і розуміння християнства. Далі: очевидно ген. Франко диктатор, але в Іспанії нема класичного тоталітарного устрою. Такі справи при публічних виступах необхідно розрізняти. Та мені зрештою розходиться про щось інше. Пощо нам, українцям, що десятиліття після нашої національної революції мусять обороняти честь та гідність українського народу та армії УНР і постійно відбивати ворожі напади, здавати й своїх „ліять грошів” до цькування ген. Франка? Загально відомо, що псевдо-ліберали у західному світі й досі не можуть ви-

бачити ген. Франкові його перемоги над комунізмом. Вони, — псевдо-ліберали, — дуже журяться тим, що в іспанських в'язницях у можливих умовах сидить пару сотень комуністів. але поминають гробовою мовчанкою народобивства Москви щодо поневолених нею народів, включно з українським народом. Загально відомо з кого складався американський легіон Лінкольна, що брав участь в іспанській громадянській війні по боці комуністів, або, як вони кажуть, „народу”. При нагоді очевидно той же легіон виступив би і проти спроб українського народу визволитися з-під советсько-московської окупації. Невже було б краще для вільного світу і для нашої визвольної політики, щоби в Іспанії панував чоловік типу Кастра? Іспанія, без огляду на „фашизм” ген. Франка, перебуває серед західної культури та співпрацює із вільним світом для активної перемоги над советсько-московським більшовизмом. Це зрозумів навіть Вашингтон і ділово співпрацює з Іспанією та її „фашизмом” для оборони вільного світу і в тому числі нас, нещасних втікачів, перед червоною загрозою. Ми, так би мовити, вже автоматично за демократію і проти фашизму, хоч діставали і дістаємо безцеремонні копняки і від фашизму, і від демократії. Занадто добре відоме відношення США до наших визвольних змагань 1917 - 1920 років! Відома нам рівнож заява міністра закордонних справ США Раска про Україну, в уряді демократичного президента Кеннеді, що мало чим, або й зовсім не різниться від подібних заяв царських Валувих. Копняк і фашистського, і демократичного чобота болить однаково. До особистого смаку залежить, хто який воліє. Є одначе люди, які не хочуть жадного!

З пошаною

Михайло КУЧЕР

Вельмишановний Пане Редакторе!

Прошу ласкаво помістити на сторінках Вашого видання для загального відома таку мою заяву:

Якісь втаємничені особи випустили 64-сторінкову книжечку під назвою „Антологія української православної поезії” і, підrobивши мого штампа, розсилають її від мого імені і, ясна річ, моєї адреси.

Зміст книжечки — оплюгавлення **ВІРИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ**, себто **ВІРИ ПРАВОСЛАВНОЇ І ЇЇ СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛІВ**.

Прошу дуже всіх, хто одержить цю книжечку, або подібний їй матеріал, навіть, не читаючи, викидати до смітника, як сміття одержане від елементів опанованих злим духом.

З правдивою пошаною до Вас

Сидір Саранчук

*

К о п і я

Міннеаполі, 14. I. 1963 Р. Б.

До Президента і Президії УККА Америки
Нью-Йорк.

Високоповажані Панове!

Підписані кондеканальні українські православні священики Деканату Міннеаполіс - Міннесота оцим висловлюють свій **ПРОТЕСТ** проти наступного поступовання Українського Конгресового Комітету Америки:

1. висилки привітання Ватиканському Соборові від православних українців;

2. незапрошення Пана Президента УНР в екзилі Др. Степана Витвицького на наради Конгресу.

До 1: Ми, православні священики, платники УККА, не давали нашої згоди висилати таке привітання католицькому Соборові, ані нікого до цього не уповажнювали. Від котрих православних українців УККА тоді посилав таке привітання? Твердимо, що УККА — як аполітична й міжвіровизнанева центральна організація — переступила свої компетенції. Жадаємо прилюдного й достаточного вяснення в цій справі.

До 2: Як учасники Визвольних Змагань за самостійну Українську Народню Республіку, що після переможного наїзду большевиків на Україну, — безпереривно продовжує, почерез наш державний уряд в екзилі, очолений Паном Президентом УНР, — тепер п. Др. Степаном Витвицьким, — боротьбу за визволення нашої Батьківщини з неволі і відродження української держави, — підписані були обурені, прочитавши в нашій пресі, що Провід УККА не запро-

сив Пана Президента на наради Конгресу. Це тоді, коли цей самий провід запросив чужих голоз екзильних урядів. Таким своїм недержавницьким поступком УККА засвідчив, що його провід став на становищі непередрішення.

Цим шляхом складаємо Пану Президентові УНР др. Степанові Витвицькому вислови найглибшої пошани, як голові нашого українського уряду в екзилі, і підкреслюємо, що ми ніяк не погоджуємося з поступком УККА. Як будуть нас шанувати чужі, коли наша центральна організація УККА, що апелює часто-густо до нас, — сама не шанує свого державного проводу. Чим тоді ця організація різниться від інших, що поборюють наш державний провід? Топтанням державного авторитету — жодний нарід не здобув власної держави!

Супроти таких поступків УККА — підписані на Деканальній Конференції з дні 27 грудня 1962 р. — вирішили одноголосно запротестувати проти такого поступовання проводу УККА, а цей протест подати в нашу пресу.

Крім того, — накопи 6 подібні випадки ще траплялися на терені УККА — підписані витягнуть з цього найдалі йдучі консеквенції.

Міннеаполіс, Мін. 27. XII. 1962 р.

Підписали оригінал:

прот. Андрій Кість, Декан, в. р.
митр. прот. Др. Володимир Левицький, в. р.
прот. Миколай Антохій, в. р.
прот. Василь Уманець, в. р.
свщ. Миколай Ярмолевич, в. р.

„Деякі з українських мемуаристів пояснюють масовий розклад українського війська восени 1917 р. тим, що нібито при його формуванні не були належно використані фахові військові сили і що в військових частинах не була введена відповідна дисципліна. Мені здається, що організаційні хиби, які були допущені при формуванні українського війська, ховаються значно глибше. На мій погляд, провідники Центральної Ради переоцінили успіхи українізації армії і не звернули належної уваги на національну свідомість формованих частин... Чи не слід би було Центральній Раді від самого початку стати на шлях формування своїх військових відділів лише з людей національно свідомих і надійних, а не так, як це робили під час так зв. українізації російської армії: хто народився на Україні, той автоматично йшов до українського війська”.

Ісаак Мазепа: «Україна в огні...» т. I

ПРОФЕСОР МИХАЙЛО ОЛЕКСІЙ

(З ПРИВОДУ 10-ЛІТТЯ СМЕРТИ 8. X. 1952)

Проф. Михайло Олексій народився 12. X. 1891 р. в кол. Келецькій губернії, в родині учителя, і сам готувався також до педагогічної діяльності. Світова війна стала тому на перешкоді, і М. Олексій став вояком, закінчивши Чугуївську військову школу та, як молодший старшина, щасливо вийшов з війни в ранзі поручника.

Резолюція 1917 р. застала М. Олексієва у Верхньодніпровську, де він уже 9-го березня того ж року став членом комітету по організації Вільного Козацтва, та був аж до травня місяця 1918 р. начальником штабу Коша ВК. На цьому становищі був гетьманською владою ув'язнений до листопада, а 20. XI. т.р., разом з полк. Яценком та інш. старшинами належав до штабу, що керував протигетьманським повстанням. На початку 1919 р. належав до штабу Верхньодніпровського полку, згодом, в тому ж році, займав становище помішника державного інспектора південно-східньої групи військ, а потім був на тому ж становищі в Київській дивізії от. Ю. Тютюнника, коли там держ. інспектором був у той час, сумної слави Заярний, відомий провокатор.

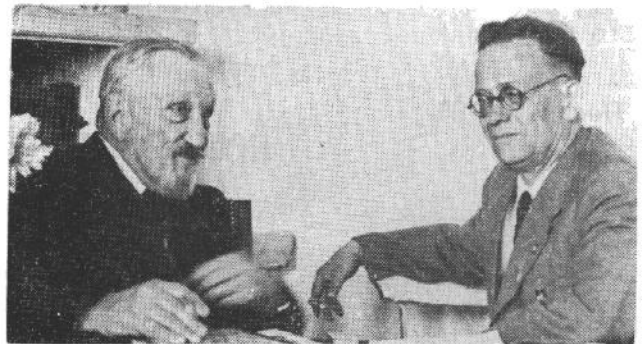
Перебуваючи в українській армії, М. Олексій був кілька разів ранений. У квітні 1919 р. в бою з більшовиками біля ст. Роздільна, під час нападу на штаб „1-го сов. полку Живодьора“, вдруге. — в червні липні того ж року в боях біля Ялтушкова. Після цього поранення змушений був лягти до шпиталю з м. Зінкові на Поділля, але вже у вересні брав участь у боях з денікінцями як старшина В. Дніпров. полку, в складі якого вирушив і в Зимовий похід. У відомому, нещасливому для нас бою під Жашковом дістав два поранення і контузію, а в похідному шпиталі захворів ще й на тиф. Був залишений на Таращанщині, а згодом перевезений на Уманщину, де в селянській хаті П. Ковалев пролежав 6 тижнів, поки трохи одужав від тифу та загоїв рани. Після цього, за допомогою місцевих учителів, переїхав до м. Умані в родину члена Товариства Конгресу Никифора Мельника (брат його, полк. Микола Мельник, перебував на еміграції в таборі Шляйсгайм біля Мюнхену), де мав догляд і медичну допомогу.

На Великдень 1920 р. був заарештований ВЧК-а. як „інспектор по організації повстання проти сов. влади“, але скоро зтік з-під арешту разом з частовим, що його стеріг.

1920 і 1921 рр. співпрацював з повстанчи-

ми загонами Цветковського, Дерещука та Кринички на Уманщині, а по подушенні повстанчого руху весною 1922 р., переїхав до Катеринослава, вступив до ІНО, а 1924 р. організував 1-шу українську школу в Катеринославі, що звалась „школа ч. 13“ на Польовій вулиці.

Проживаючи в тому місті, М. Олексій підпадав різного роду репресіям — арештам і виселенню; увесь час перебував на особливому обліку НКВД, але, за браком документальних доказів та доброзичливий мовчання тих, хто знав правдиву його історію, вся справа тим тільки й обмежилась.

През. А. Лівіцький і проф. М. Олексій на II сесії УНРади

І за такого перебування в напівлегальному стані, працюючи учителем в різних учбових закладах, М. Олексій хоч і не міг як слід розгорнути своїх педагогічних здібностей, все ж робив усе, щоб навіть у тих підсоветських умовах використати учительську катедру для прищеплення учням національної свідомости. Зручно використовуючи всілякого роду професійні „навантаження“, він, підбором відповідних зразків художньої літератури, освідомлює і гуртує біля себе однодумців, злитованих ідеєю Української Народної Республіки і культом її творця — Симона Петлюри.

З вибухом другої світової війни він відразу ж відповідно зорієнтувався, що новий окупант нічого для України, крім нових кайданів, не несе, і з головою пірнув у громадсько-політичну й культурну роботу, щоб якомога більше урвати можливостей для використання всіляких нагод для організації найширших кол українського населення, творячи легальні форми українського життя, як шкільництво, кооперацію, „Просвіту“, церкву до Українського Національного Комітету включно, що був загальноукраїнською політичною організацією в м. Дніпропетровську. Місцевий університет, що функціонував за німецької окупації єдиний в Украї-

ні, завдячував відновлення своєї діяльності також М. Олексієву, який до цієї справи доклав багато зусиль.

Хата Олексієвих у Дніпропетровську була штабом, куди сходились численні зв'язкові від Держ. Центру УНР, як рівнож і від політичних осередків в Європі. Ці останні відбували тут навіть свої збори, а Господар хати, не зважаючи на небезпеку найтяжчої кари, переховував не тільки їхні документи та літературу, а навіть і зброю.

На еміграції в Німеччині М. Олексіїв пильно працював у всіх ділянках українського життя, напр., уже в неформально організованому ще за гітлерівського режиму Українському Комітеті, а потім в Координаційному Українському Комітеті (КУК) у Мюнхені, репрезентуючи в ньому Укр. Нац.-Державний Союз (УНДС), якого був основоположником 25. V. 1946 р., са-

ме в 20-ті роковини смерті С. Петлюри.

Від УНДС був членом Української Національної Ради і разом з тим головою різних комісій.

По своїх переконаннях був твердим ідеологом УНР і непохитним по своїй удачі Петлюрівцем та щирим демократом, безпосереднім у стосунках з людьми. Визнаючи в політиці лише тактику „відкритих карт“, а не хитрунство, придбав собі заслужену репутацію незамінимого політичного діяча на еміграції в Європі і в США, де, на превеликий жаль, діяльність професора М. Олексієва несподівано обірвалась: 8. X. 1952 р. відійшов Він з цього світу, залишивши нам науку, якою сам керувався: „Завжди треба бути однаково щирим і правдивим і в політиці, і в громадському житті, і в професійній діяльності, і в родині“. А слова Покійного: „Йти з високо піднятим прапором крізь труднощі до перемоги“ — стали для нас його заповітом.

Йосип СІРИЙ

КОМАНДИР СІРОГО ПОЛКУ

(СПОГАД З ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ)

Присвячую пам'яті трагічно загинувшого генерал-хорунжого Армії УНР — Антона Пузицького.

А в т о р

Сіра дивізія, після закінчення формування у Володимирі на Волині в складі коло семи тисяч багнетів з артилерією, кіннотою та технічними відділами, була розташована на Чернігівщині: штаб дивізії, артилерія, кіннота та третій полк в Конотолі, перший полк в Алтинівці, другий в Шостці і четвертий та інші відділи — в Коропі.

Сіра дивізія (напочатку Перша Козацько-Стрілецька) була сформована з українців, бувших полонених російської армії в Австрії, на підставі угоди між урядами України та Австро-Угорщини. Назву сірожупаників або сірих, дивізія завдячує своїй уніформі: сірий однострій — жупан з шовковими - золотими колосками, що були нашиті на комірі й відповідали армійським зіркам (кількість колосків означала ранг), сива шапка з невеличким шликом та тризубом, а взимі — сива чумарка. Шлик теж був сірий, лише серединою, вздовж, проходила смужка зелена.

Сіра дивізія була одною з найкращих частин регулярної Української Армії 1918 - 1920 рр. Високо національно-свідомий склад частини робив дуже гарне враження на мешканців тих районів, де дивізія квартирувала. Ширення національної свідомості серед населення було одним з найголовніших обов'язків сірих

поза військовою працею.

В переїзді з Володимира Волинського на Чернігівщину, четвертий полк, технічна сотня і делегати від інших полків були представлені гетьманові в Києві. Відбулось полкове Богослуження, яке відправив о. Теодорович (тепер Митрополит УПЦеркви в США), а потім військо перемашерувало перед гетьманом і представниками інших держав. По закінченні церемонії, старшинський корпус був запрошений до палацу гетьмана на снідання. Козацтво дістало снідання на двірці.

Гетьман Павло Скоропадський, нащадок старого козацького старшинства, промовляв до нас досить гарною, літературною українською мовою, що зробило на присутніх миле враження.

Перебіг „свята у гетьмана“, особа гетьмана, його розмови і перспективи на будуче, як рівнож „інтимна кава“, без чужих, як сказав гетьман, — все це робило погідний і симпатичний настрій серед старшинства, навіть на тих, які ставились негативно до особи гетьмана. Коли ж гетьман сказав, що думає з Сірою дивізією створити Українську Гвардію, гучне „слава“ покрило його слова. Натомість розмова з військовим міністром, генералом Рогозою (б. командиром 44-ої пішої дивізії російської армії в Умані), який на вступі заявив: „ізнєніте гаспада, что я буду говоріть по-руоскі, но українского языка я ещо не постіг“ справила на нас прикре враження.

До Рогози поставились всі вороже й інтуїція не обманула, в чому переконались пізніше.

Наш перший полк, як вже зазначено, стояв в Алтинівці. Це було одно із тих великих сіл, яких чимало розкинуто по Чернігівщині. Не встигла ще дивізія розташуватись, як з військового міністерства надійшло два накази: перевірка старшинського складу і частинна демобілізація дивізії.

Командир дивізії, на той час полк. Піщанський (крім дивізії був призначений військовим міністерством ген. Сокира-Яхонтів, який дуже короткий час урядовав) поїхав до Києва рятувати справу. Демобілізація дивізії без заступлення рекрутським контингентом, руйнувала частину.

Відповіддю було підтвердження наказу про частинну демобілізацію і обіцяно прислати рекрутів.

Дивізія рекрутів ніколи не дістала, натомість прийшов наказ про другу частинну демобілізацію, якого дивізії не судилось уже виконати, з приводу загальної зміни ситуації на Україні.

Згодом дивізія дістала нових командирів полків, призначених військовим міністерством гетьмана.

Всім стало ясно, що військове міністерство вирішило знищити дивізію, або приборкати, а то й зовсім зламати її національний дух.

До нашого полку (першого полку в Алтинівці) прибув полковник Пузицький.

Лише тому, що його прислало гетьманське військове міністерство, до полк. Пузицького полк зайняв вичікуючо-вороже становище.

Полк. Пузицький, мужчина під сороківку, кремезний, з задертим носом, дивився дещо з-підлоба, грізно. Це була людина наскрізь військова, з твердим характером. Полковник взявся за дисципліну: цього в полку не боялись, бо в Сірій дивізії дисципліна була вразкова, сполучена з найбільш демократичними засадами, які лише можна було допустити в війську.

Натомість викликало незадоволення старшин втручання полковника у справи напівприватного характеру, як заборона пренумерувати ті чи інші часописи. Як фахівець кулеметного діла, полковник не міг спокійно бачити старшин, які з цим ділом не були обзнайомлені, а тому наказав обов'язковий старшинський вишкіл кулеметного діла. Це дуже скоро всім придалося.

Однак недовір'я до полковника росло. Він чимраз дужче стискав полк і прибирав його до рук.

Всі уважали, що полковник є присланий

військовим міністерством, щоб знищити або переорганізувати сірих.

На Україні було неспокойно. На кордоні з більшовиками часто траплялися збройні інциденти. „Карательні отряди” лютували і давали добре в знаки українському населенню. Так, наприклад, в одному селі за невиконання якогось дрібного зарядження влади, — господареві виміряли двадцять п'ять шомполів, а в

Армія УНР ген.-хор. Анін Пузицький

його садку вирубали шаблями молоді щепи. В Києві крутилось багато російського елементу, ворожого до всього українського, який поводився нахабно і зарозуміло, готуючись до організації так зв. астраханської армії. Німці нищили непокірні села і пускали їх з димом. У повітрі пахло порохом.

Одного вечора зайшов до мене мій товариш, курінний Костик, і таємничо повідомив мене, що приготується повстання проти гетьманської влади. Він сказав: завтра я влаштую ніби мій день народження, запрошую кількох старшин і тебе прошу зайти, — обговоримо деякі питання.

Ввечері зібралася громадка старшин на іменини пана курінного, прибув і зв'язковий зі штабу дивізії. Докладно обговорено положення, яке витворилось на Україні, при чім обмірковано, яке становище займе Сіра дивізія, в разі вибуху повстання. Вгорі планувалось створити на Чернігівщині повстанчу армію, в склад якої мала входити і Сіра дивізія. В районі Білої Церкви мала творитись друга повстанча армія, під керівництвом отамана Петлюри.

Виникло питання, що робити з командирами полків, яких надіслала гетьманська влада.

— Коли не з нами, то арештувати, — сказав курінний Костик.

Того ж таки вечора було вирішено, що в разі повстання, полк Пузицького арештується. Виконати арешт доручено: курінному Костикові, поручникові С., хорунжому З. та мені. Полк мав обняти курінний Пономаренко.

Насувалось ще питання, що робити з німцями, які тоді окупували Україну, і, не зважаючи на те, що в Німеччині вибухла революція, були ще досить сильні й небезпечні. Як вони поставляться до повстання?

Це все було ще тоді загадкою.

Вирішено було застосувати до німців тактику вицікування.

Час минав. Полк жив своїм щоденним життям, але помимо того всюди відчувалось набувале напруження.

Нарешті одного листопадового вечора стало відомим, що вибухло повстання.

Штаб дивізії і 3-й полк підняли повстання в Конотопі. На чолі повстання став курінний третього полку Палій.

Того ж таки вечора всі старшини зібрались у приміщенні курінного Костика.

Вирішено негайно арештувати полк Пузицького і полком вирушити на допомогу Конотопу, який був загрожений зі сторони Бахмача російськими добровольчими відділами з двома бронепотягами.

О першій годині ночі чотирьох озброєних старшин вирушили до помешкання полковника.

Мешкання було при школі. Полковник займав одну кімнату, два вікна якої виходили в шкільний сад. Я і хорунжий З. стали біля вікон, поручник С. біля дверей, а курінний Костик пішов до середини.

Розбуджений джура зголосив полковникові, що прибув курінний Костик в наглій і дуже важливій справі.

— Просіть, — почувся енергійний голос полковника.

Костик увійшов. Полковник в нічному біллу, півсонний, сидів на ліжку, на столику горіла свічка, яку запалив джура.

— Голошу слухняно, — почав Костик, ставши „на струнку”, — що вибухло повстання проти гетьмана. Штаб дивізії і 3-й полк підняли повстання. Міліція обеззброєна. Влада в руках Сірої дивізії. На чолі повстання став сотник Палій. Які накази будуть, пане полковнику?

— Негайно ладуватись і вирушати на допомогу повстанцям, — була смілива й рішуча відповідь полк. Пузицького.

— Так є, — відповів здивований Костик, стукнувши обцасами, повернувся і хутенько вийшов.

— Панове, прошу до мене, — крикнув Костик, як лише знайшовся надворі.

Ми підійшли.

— Що сталося? — почали питати.

— Пузицький наш, — радісно усміхаючись, відповів Костик.

— Як то наш?

— Коли я зголосив йому про повстання, він ненадумуючись дав наказ: „негайно ладуватись і вирушати на допомогу повстанцям”.

— Не може бути, — почулись оклики приємно здивованих старшин, які перед хвилиною мали твердий намір арештувати полковника.

— Він, очевидно, давно був з нами, тільки, як старий військовик, мовчав і робив своє діло, — пояснив Костик. Ходім голосити наказ... бож було сказано: „негайно ладуватись”, а полковник не любить по два рази повторювати накази...

За кілька хвилин заалярмований полк довідався про постанову полковника.

— Полковник веде нас визволяти Київ від москалів та німців — лунало повсюди.

— Слава полковникові, — вибух спонтанний окрик вояків, вишикуваних до раннього звіту, коли полковник з'явився перед фронтом.

— Слава полковникові Пузицькому! — гриміло навкруги.

Полковник Пузицький стояв перед своїм полком з приложеною до шапки рукою.

Овації негавали.

В цю хвилину між полковником Пузицьким та його підвладними затерлась межа недовір'я та неприязні.

Полковник став героєм дня, щоб за три дні стати героєм Бахмачу.

Перший полк Сірої дивізії, на чолі зі своїм полковником Пузицьким, прибув увечері того ж дня до Конотопу.

В Конотопі була паніка. Відділ підполковника Пелипенка, висланий на станцію Бахмач штабом дивізії, був розбитий в бою на станції Калинівка і розбігся. Недобитки, разом з хворим підполковником Пилипенком, прибули до Конотопу. Між Конотопом і Бахмачем жадних повстанчих відділів не було. Коли б ворог був більше відважний, то в цей час міг би без труда зайняти Конотоп і захопити повстанчий штаб, але на щастя ворог на це не опромігся. Командир повстанчої армії, сотник, на той час вже отаман Палій, розгубився і був у трудному положенню. Критичну і надзвичайно небезпечну ситуацію рятує прибувший з полком полк. Пузицький.

В порозумінню з отаманом Палієм, полк Пузицький видає приготувавший наказ до акції на Калинівку - Бахмач.

Приготовляється на спіх імпровізований бронепотяг: паротяг, платформа з одною гарматою, обкладеною мішками з піском та восьми

вагонів з двома сотнями стрільців і чотирьма кулеметами.

Уночі полк. Пузицький вирушив у напрямку станції Калинівка, а за дві години повстанчий штаб в Конотопі дістав повідомлення, що Калинівка в руках Пузицького.

Рано, лише почало світати, як обсервація відділу Пузицького донесла, що в напрямку Бахмачу завважено димок потягу, що наближається.

Всім стало ясно, що це ворожий бронепотяг.

Імпровізований бронепотяг полк. Пузицького стояв, дещо заслонений тополями, при станції Калинівка, по обох боках тору дві сотні з кулеметами.

Пузицький тут вирішив дати бій москалям.

З Бахмача наближались російські добровольці.

За кілька хвилин стало виразно видно ворожий бронепотяг.

Гарматчик, сотник Ковшар, зняв шапку, перехрестився, сам навів гармату і сам випалив.

Микола Шраменко

Член Президії Центр. Комітету УНДС

«Меморандум УНРади і зауваження до нього»

Під такою назвою в „Тризубі” за жовтень-листопад 1962 р. вміщено статейку, автор якої переказує зміст замітки з газети „Народня Воля” про меморандум Виконавчого Органу УНРади до Об'єднаних Націй (за підписами М. Лівичького та Д. Андрієвського), додаючи до цього свої „зауваження”, рясно прикрашені такими „міцними висловками”, як „скандальна річ”, „політична неписьменність” тощо.

Хочемо насамперед подати речеві вияснення, а потім висловити і від себе деякі зауваження.

Поперше, чому, мовляв, у тексті меморандуму кілька разів вжито слова „Совети” замість „Советська Росія” (і то не скрізь, бо там вживаються також такі назви, як московсько-советська влада, або Москва)? На наш погляд це не має істотного значення, але для вияснення зазначимо, що такий термін („Совети”) вживається в міжнародній мові в приложенні до нинішньої советсько-російської імперії. Отже, чому було не вжити його в меморандумі, що якраз приов'язаний справі советсько-російського колоніалізму?

Подруге: Чому в меморандумі згадано дату 1920-21 рр., а не рік 1917, коли розпочалася агресія советської Москви проти України, агресія, що тривала, а малими перервами, понад три роки? Очевидно, ані редакція „Народньої

Сталося чудо. Першим пострілом сотник Ковшар влучив ворожий паротяг у котел, збиваючи коми. З шипінням вилетіла пара з паротягу і броневик став. Тоді Ковшар послав ворогові ще кілька гостинців.

Ворог відповідав, але дуже не влучно. З вагонів почали вискакувати москалі, щоб розсипатись у розстрільну.

Кулемети Пузицького робили своє діло справно, — в час навчав полковник кулеметного діла.

Ворог заломався і в паніці почав утікати.

Наша розстрільна пішла до наступу. За півгодини ворожий броневик був у наших руках. Другий ворожий броневик, кинувши кілька безрезультатних стріліз у нашу сторону, відійшов назад до Києва.

За пару годин повстанчий штаб у Конотопі дістав депешу: „Бахмач взятий. Ворог побитий відійшов. Полк. Пузицький”.

Ми назвали полковника Пузицького — героєм Бахмачу.

Волі”, ані автор з „Тризубу” не завдали собі труда уважно проглянути текст меморандуму: з тексту меморандуму ясно випливає, що дата 1920-21 рр. відноситься не до початку згаданої агресії, а до кінцевого її результату, себто до остаточного опанування незалежної України й інших неросійських країн колишньої царської імперії советською Москвою, коли ця остання вже, як сказано в меморандумі, „підбила” ці країни.

Потрете: Ніякого „забуття” назви української держави, себто Української Народньої Республіки, не сталося. В багатьох інших меморандумах не раз говорилося й розповідалося про ті історичні факти, коли і як було проголошено Українську Народню Республіку та коли і як вона стала жертвою советсько-російської агресії. Але в цьому випадкові в тексті меморандуму (якого, повторюємо, певно, не прочитали уважно автори обох заміток) вичислюються різні країни, а серед них і Україна, без подання докладної назви кожної окремої держави. Отже, і Грузія і Білорусія, і Вірменія та інші країни, вичислені поруч з Україною в меморандумі, мали докладні назви своїх держав, яких не подано, бо йшлося з першу чергу не про це, а про підкреслення факту їхньої окупації советською Москвою.

Почетверте: Так само не було „забуття” то-

го факту, „що справу УНРеспубліки нині у вільному світі продовжує ДЦентр УНРеспубліки”. Цей факт просто не належав до теми, власне, цього меморандуму. Бож головною і дуже актуальною темою меморандуму була нинішня колоніальна залежність України від Москви. І це справа поглядів, чи треба в кожному меморандумі повторювати те, що не раз уже було висловлено перед різними міжнародними чинниками, ризикуючи таким способом відвернути увагу від головної теми. Можна було б навести багато прикладів, коли чинники Державного Центру УНР спеціально звертали увагу на той „факт”, що його ніби тепер забуто. Наведімо лише кілька з них. Напр., у своїй заяві з 9-го квітня 1957 р., пересланій до Об'єднаних Націй і до уряду США, голова Виконавчого Органу М. Лівницький стверджував, між іншим, таке: „... легальний екзильний уряд Української Народньої Республіки, який одержав свої повновластя від вільно вибраних парламентів незалежної демократичної держави в роках 1918-19 і сьогодні виступає під іменем Виконавчого Органу Української Національної Ради, провадить свою визвольну діяльність незалежно від будь-яких чужих впливів... Доки в Києві немає справжнього, в результаті вільних виборів настановленого українського уряду — доти тільки екзильний уряд Української Народньої Республіки, тобто Виконавчий Орган УНРади, має право промовляти в імені українського народу і тільки цей уряд мусів би репрезентувати суверенну українську державу перед Об'єднаними Націями... Визвольна боротьба... припиниться тільки тоді, коли буде відновлена незалежна і соборна, суверенна українська держава, що була створена свobodно висловленою волею українського народу в роках 1918-19 у формі демократичної і поступової Української Народньої Республіки”. Або другий приклад: В зверненні до урядів трьох західних держав з 10-го травня 1960 р. (підписаного Президентом Витвицьким, тодішнім Головою УНРади І. Багряним і Головою Виконавчого Органу М. Лівницьким) стверджено таке: „Незалежна Українська Народня Республіка була жертвою агресії совєтської Москви і її територія була окупована після трилітньої героїчної війни в кінці 1920 року. Після того легальний уряд УНР змушений був шукати азилю на чужині, де він і досі, як екзильний український уряд, продовжує свою діяльність”. Цих прикладів вистачить. Але треба зазначити, що були й інші звернення чи меморандуми в окремих, спеціальних справах, де про такі речі не говорилося, і тоді ніхто не кидав такого „страшного” обвинувачення в „забутті”.

Поп'яте: Закид у тому, що меморандум підписано не в імені „Виконавчого ОРГАНУ”, а в

імені „Екзекутивного КОМІТЕТУ”, полягає просто на комічному непорозумінні. Річ у тому, що автор з „Народньої Волі”, а за ним і автор у „Тризубі”, послуговується не українським текстом, опублікованим свого часу в українській пресі, а англійським текстом, а тому й перекладає з англійського дослівно „екзекутивний комітет”, а не „виконавчий орган”, як то було в українському оригіналі. „Народня Воля” має навіть претенсії, що фігурує тут Виконавчий Орган, а не Державний Центр. І тому з цього приводу варто подати кілька історичних пригадок. Отже, постанову про виступи під фірмою „Виконавчого Органу”, а не уряду чи ДЦ УНР, було прийнято ще в 1948 році на наполегливе, якщо не ультимативне, домагання двох фракцій, які тоді відправляли ведучу роль в УНРаді, а саме фракції соціалістів і УНДО. УНДС, а також і ОУН під проводом полк. Мельника (і це дуже характерно!), лише нерадо змушені були погодитися з цим домаганням. Тоді ж, себто ще в 1948 році, устійнено і перекладено назви „Виконавчий Орган” на мови англійську, французьку і німецьку, вживаючи з цих мов означення „Екзекутивний Комітет”. Ці назви і вживаються від того часу в усіх офіційних документах Державного Центру в цих трьох чужих мовах. Яким же чином „Нар. Воля” (що близько стоїть до соціалістів) робить закиди нинішньому Виконавчому Органові за те, що було зроблено давно з бажання, повторюємо, власне, соціалістів і УНДО? І яким чином ці закиди, в такій неоправданно гострій і, висловлюючись делікатно, нечемній формі, повторює автор з „Тризубу”?

Стільки щодо вияснень. А тепер кілька зауважень. Ми розуміємо, що з різними потягненнями Виконавчого Органу можна не погоджуватися і вважати, що треба було зробити не так, а інакше. І попередні вияснення можуть комусь видаватися незадовільними. Отже, критика — це цілком допускальна річ. Тим більше, було б зрозумілим, якби хтось уважав, що треба, напр., дещо змінити в дотеперішній практиці Державного Центру: скажімо — скасувати назву „Виконавчий Орган” і повернути уряд чи Держ. Центр УНР в офіційних документах на зовні, що, між іншим, у практиці останніх років, коли на чолі ВОРгану є представник від УНДС, в деяких випадках уже і робилося. Але — пощо брати приклад з деяких українських пресових органів і переходити всякі межі в „критиці”, вживаючи таких висловів, як „скандальна річ”, „політична неписьменність” і т. і. Тоді вже це не „критика”, а щось зовсім іншого...

І ще одна річ: пощо у всьому бачити ОУНізьського „вовка”, чи то пак „шило”? Звичайно, є різні речі, які нам не подобаються в ОУН і

які ми відкидаємо та провадимо щодо них дискусію (дискусію культурну). Але в даному випадкові, як і не раз при інших нагодах, ніякого ОУНівського „шила” не було. З цього приводу хочемо ще раз зробити одну історичну пригадку. Було це на першій сесії УНРади й торкалося справи першої декларації щойно покликаної до життя Української Національної Ради. Ще перед сесією, в підготовчій комісії, фракції соціалістів і УНДО рішуче висловилися проти того, щоб у декларації було згадане ім'я Головного Отамана Симона Петлюри. Фракція УНДС рішуче наполягала на протилежному. На самій сесії з приводу цього вив'язалася дискусія. Фракцію УНДС, в її намаганні ввести до декларації згадку про ролю Симона Петлюри, підтримували дві фракції: УРДП й ОУН під головуванням полк. Мельника. Фракції соціалістів й

УНДО, з міркувань „політичної доцільності”, мало не ультимативно виступали проти цього. Не відомо, чим би скінчилася ця дискусія і чи не викликала б вона першої „кризи” в щойно створеній УНРаді, якби раптом не стався зовсім непередбачений випадок. До слова зголосився представник ОУНр (під головуванням С. Бандери) і сказав, що ціла доба визвольної боротьби нерозривно зв'язана в уяві українського народу з постаттю Симона Петлюри, а тому було б неоправданим не згадати його імені в першій декларації УНРади. Його фракція висловлюється „за”. Це викликало просто розгубленість серед соціалістів й УНДО, які відкликали своє „вето”. Отже, — чиє „шило” вилaziло тоді з мішка? Очевидно, що не ОУНівське.

Українська демократична молодь 30-их років

(Продовження, див. «Тризуб» ч. 7/19)

До тієї ж групи тодішньої демократичної молоді, що гуртувалася біля журналу «МИ», належала й відома в тому часі українська поетеса Наталія Лівницька - Холодна. В р. 1937, у Варшаві вийшла вже друга її збірка поезій п. н. «СІМ ЛІТЕР».

„Сім літер, що палають в слові „Україна”,
Сім літер, що вогнем лягли на Монпарнас,
І сім зрадливих куль на вулиці Расіна”...

Цій темі й присвячена ціла книжка. Згадуються в ній дні весни нашого національного відродження і провідника нашого народу в тій добі, коли:

„Ішла з Тобою чорна міць землі,
Що кров'ю ярою й вогнем палала”...

Глибокий пієтет до Симона Петлюри і непохитна віра в значення й по смерті його імені, надхнули Поетесу до візії:

„І раптом в темряві ночей зловісних,
В цвинтарній тиші сірих кам'яниць
Ім'я, єдине в світі, громом блисне:
Сім літер, сім палких вогнених лиць”.

Авторка вірить вперто і других закликає:

„Лиш вірь вперто, вірь і знай:
Колись з весною прийде зміна,
І оживе твій світлий край,
Що зветься звінко „Україна”.

Вона передбачає як це станеться:

„І буде так: в один чудовий ранок
Надійде гасло, місто загуде,
Хтось крикне „слава” під якимсь парканом,
І гримне „слава” з тисячі прудей.
І станеться: залопотять прапори,
Заграють сурми і пройдуть поляки”...

І Поетеса жалкує, якби сталося так, що:

„О, чом не маю сина я в цю пору,
Щоб був високий, дужий і стрункий!”
А все те має статися тому, що:
„Твоє ім'я воскресне в гromі бурь,
У свисті куль, у диких танці смерті,
На тій землі, що знає, ким Ти був,
Що прийняла Твої крові жертву.
Воно злетить мов пісня у боях
І на знаменах золотом заграє”...

Книжка, хоч вийшла у Варшаві, була заборонена до розповсюдження в Польщі. Це певно тому, що Авторка писала не тільки про полтавські верби:

Наталія Лівницька -
Холодна

„Полтавських верб склепіння мовчазні-
Так солодко за вами тут тужити
І плакати за вами на весні”...

але співала теж про те:

„Як трембітають серед скель
Вітри Гуцульщини зухвалі”...

та захоплювалась:

„Який же ти нежданно свій,
Заквітчаний Гуцульський краю”.

І питалася:

„Коли ж тебе почують люди?
Коли шляхетний гордий гнів
Тобі вогнем розсадить груди
І вдарить в серце ворогів?”

Минуло з дня появи цієї книжечки повних

25 літ, і тепер це цінне видання ще цінніших поезій нашої Поетеси годі здибати в цілому світі. Це, мабуть, і є причиною, що у великому збірникові, що оце видало Об'єднання Українських Письменників «Слово» у США, нічого з того збірничка нашої Поетеси не вміщено.

(Продовження буде)

ПОЖЕРТВИ

Допомоговий фонд:

Є. Г. \$ 30.00, д-р Ів. Драбатий 28.00, М. Чорнокосинський 22.00, д-р Є. Приходько 10.00, пполк. П. Шпірук 10.00, д-р Б. Ставінський 10.00, полк. Ів. Ухів 8.00, д-р В. Дмитріюк 4.00, д-р В. Білинський 4.00, інж. Ів. Гнойовий 4.00, В. Клоків 1.00. РАЗОМ \$ 131.00.

Пресовий фонд:

АВСТРАЛІЯ: Ю. Базаліцький \$ 2.90, Л. Пемпель 0.90. БЕЛЬГІЯ: Й. Лозанчин 5.60. КАНАДА: УНДС-Канада 96.40 (в тому пожертви: сот. Ф. Винник 40.00, інж. Є. Пастернак 25.00, В. Косаринський 12.80, Я. Тесля 10.00, Ів. Складенко 4.00, пані К. Скубій 2.60, сотн. З. Шкурупій 2.00, С. Кравченко 1.00, пані В. Завадська 0.60, О. Семотюк 0.20). Ів. Складенко 2.00, пані М. Смирненко 1.60. ФРАНЦІЯ: сотн. І. Вонарха-Варнак 1.00 (5 и. фр.). БАФФАЛО: д-р В. Дмитріюк — 10.00. БОСТОН: інж. І. і В. Блудимко 5.00. ВАШІНГТОН: д-р Ів. Драбатий 33.00. ВОНСАКЕТ інж. С. Лісовий 6.60. ГУДСОН: Т. Рожанковський 2.60. ДЕТРОЙТ: пані М. Олексіва 7.00, Дм. Герчанівський 2.60, полк. А. Голуб 1.60, полк. Д. Жупінас 1.60. МІЛВОКІ: Д. Глушко 2.60, М. Петренко 2.59. МІННЕАПОЛІС: інж. В. Чекірда 2.60. НЬЮАРК: Л. і Г. Лозенко 5.00, інж. Ю. Дзюбенко 2.60, НЬЮ ГЕЙВЕН: д-р В. Білинський

4.00, май. О. Козловський 2.00. НЬЮ-ЙОРК: інж. З. Івасишин 15.00, д-р Є. Приходько 17.00, інж. Д. Дмитренко 12.00, А. і Є. Зубенко 12.00, полк. М. Рибачук 11.00, д-р Б. Ставінський 10.00, інж. Ю. Нецадименко 5.00, полк. Ж. Богун де Ларе 5.00, Гнат Марчак 5.00, сотн. В. Овсієнко 5.00, пполк. П. Самойлів 5.00, май. Я. Фартушний 5.00, О. Данченко 5.00, інж. Ів. Шабельський 5.00, полк. Ів. Ухів 6.00, Ів. Овсяник 2.60, інж. Ів. Гаєвський 2.60, В. Павленко 2.60, сотн. Ів. Винник 2.60, сотн. А. Дорошенко 2.00, І. Толочний 1.00. САН ФРАНЦІСКО: М. Чорнокосинський 22.00. ТРЕНТОН: ген. П. Шандрук 6.00, інж. С. Захвалинський 3.00, пані А. Самосій 2.60, Ів. Піддубний 0.60. ФІЛЯДЕЛЬФІЯ: С. Богославець 5.00, май. Д. Лимаренко 2.60, пор. І. Журжа 2.60, інж. М. Каплистий 1.60. ЧІКАГО: пполк. Н. Горбач 2.00. РАЗОМ \$ 383.20.

Поступлення у зв'язку з відбуттям VI-го Делегатського З'їзду:

Проф. Ів. Розгін 10.00, інж. Ів. і В. Блудимко 7.00, пані А. Моралевич 5.00, Ів. Складенко, Канада, 5.00, полк. Ів. Ухів 3.50, К. Й. Клепацівський 3.50, М. Чорнокосинський 3.50. — РАЗОМ \$ 37.50.

Усім жертводавцям складаємо ширю подяку.

Артем ЗУБЕНКО

(Закінчення)

Моя дискусія з Майстренком

„Високоповажаний П. Інженере, Дорогий Артеме Миколаєвичу. Потішили Ви мене і своїм традиційним презентом, і своїм привітанням, а особливо своєю адресою. Давно розпитую про Вас і не знав, де саме Вас шукати. Чув навіть, ніби Ви одружились і тому „перемінялись”. Коли так, то вітаю Вас сердечно і бажаю щастя взагалі, а в Америці ще й добробуту. Так багато наших людей виїхало до заокеанських країн, що вже почуваю себе майже самотніми. Ще коло мене Дзюбенко й Івасишин, але й вони не знали Вашої адреси.

Багато змін сталося за цей час, немало розчаровань довелося мені пережити, а тепер ще збираюся по-

реїхати до Англії, хоч мені це й не подобається. Волів би францію; і не був укр. революціонером, ніколи не сидів у в'язниці, а примазався до мову трохи знаю, і клімат ліпший. Але що маю робити, коли так склалися обставини?

Давно не чую про Вашого земляка Майстренка. Що сталося з ним і з його політичними поглядами? Навіть він і досі захоплюється Винниченком не тільки як письменником, а і як політичним діячем? В—ко був моїм особистим приятелем з юнацьких літ. Разом ми були і в студентській громаді, і в Укр. револ. партії аж до його еміграції на Захід. Пізніше, разом працювали в укр. урядах, аж до його резигнації з уря-

ду Голови Директорії і виїзду до Відня в 1919 році. І ось тепер він написав статтю з ганебними наклепами на Петлюру і з дивними нападами на мене. Він твердить, ніби я ніколи Петлюру вже не емігрував. Так написав, хоч сам добре знає, що я в в'язниці сидів аж чотири рази, і що мене судив двічі Київс. Воєнно—Окруж. Суд. Цю статтю він надіслав для друку до У.В., і хоч останні ставляться до В—ка з решпектом, але статті не надрукували. Знаючи зміст тієї статті, маю враження, що бідний В—ко остаточно з глузду з'їхав.

Напишіть же мені, куди саме збираєтесь вирушати, і як скоро? З ширю повагою А.Львівський. 11.XII.50.”

КІНЕЦЬ